

Evaluation the Documented Rules and Regulations of Urban Planning in the spatial structure of Yaghchian Neighborhood with the Attitude of the Components of Islamic Culture

Mahdi Alilu ¹, Morteza Mirgholami ^{2,*}, Parisa Hashempoor ² and Asghar Molai ³

¹. PhD Student in Islamic urbanism, Tabriz Islamic Art University, Tabriz, Iran

². Associate Professor, Faculty of Architecture and Urbanism, Tabriz Islamic Art University, Tabriz, Iran

³. Assistant Professor, Faculty of Architecture and Urbanism, Tabriz Islamic Art University, Tabriz, Iran

* Corresponding Author, m.mirgholami@tabriziau.ac.ir

ARTICLE INFO ABSTRACT

UPK, 2021

VOL. 5, Issue. 1, PP, 87-111

Received: 22 May 2020

Accepted: 10 Nov 2020

Research article

KEYWORDS: Spatial Structure, Islamic Culture, Rules and Regulations, Comprehensive Plan, Yaghchian Neighborhood

Background: Cities and neighborhoods that in the past, apart from two-dimensional master plans, had a variety of cultures and tastes of citizens, were a suitable space for life, growth and development of residents, today in the framework of imitation patterns of capita and land use of comprehensive and detailed plans (which they have often been compiled without considering the basics of Islamic culture and the Iranian way of life) have seriously endangered the lives and health of citizens.

Objectives: The objective of this study is attention to the need for survey and pathology of the current situation in order to remind this issue to experts and city managers.

Methodology: The methodology of this article is comparative that means the analysis of the consistency of the questionnaire data and explore the similarities of the qualitative data in the evaluation process. The technique of this article is Delphi, which has been completed with the help of 30 experts.

Results: According to the respondents and considering all the criteria of human relationship with God, society, nature, and history, the perceptual and visual criteria have the first rank and then the activity, environmental and physical criteria are placed respectively. Finally, it is concluded that the criteria that should be scored according to the rules and regulations of Islamic urban planning should have this rating.

Conclusion: Analysis of the cultural component of human relationship with nature, history, God and society from physical and land use, activity, perceptual and visual and environmental perspectives have created a matrix that is discussed in the analysis of this article. These analyzes have been adapted in Yaghchian neighborhood and their results are strategic analyzes that are fruitful in terms of rules and regulations in the spatial structure of that neighborhood.

Highlights:

Urban planning rules and regulations have the greatest impact on the formation of the spatial structure of the neighborhood

If the rules and regulations of urban planning are based on human relationship with the environment from the perspective of Islamic culture, it will be effective in shaping the spatial structure of the Muslim community.

Cite this article:

Aliloo, M., Mirgholami, M., & Hashempoor, P. (2021). Evaluation the urban rules and regulations of Yaghchian neighborhood through Islamic culture approach. *Urban Planning Knowledge*, 5(1), 87-111. doi: 10.22124/upk.2020.16592.1483

ارزیابی ضوابط و مقررات شهرسازی ملاک عمل در ساختار فضایی محله یاغچیان با نگرش مولفه‌های فرهنگ اسلامی^۱

مهدی علیلو^۱، مرتضی میر غلامی^{۲*}، پریسا هاشم‌پور^۲ و اصغر مولایی^۳

۱. دانشجوی دکتری شهرسازی اسلامی، دانشکده معماری و شهرسازی، دانشگاه هنر اسلامی تبریز، تبریز، ایران

۲. دانشیار دانشکده معماری و شهرسازی، دانشگاه هنر اسلامی تبریز، تبریز، ایران

۳. استادیار دانشکده معماری و شهرسازی، دانشگاه هنر اسلامی تبریز، تبریز، ایران

* نویسنده مسئول: m.mirgholami@tabriziau.ac.ir

چکیده

اطلاعات مقاله

بیان مسئله: شهر و محلاتی که با تنوع فرهنگ و سلیقه شهروندان، فارغ از برنامه‌ریزی دو بعدی «طرح جامع» فضای زندگی و رشد ساکنین بود، هم اکنون در چارچوب الگوی تقلیدی تعیین سرانه و کاربری طرح‌های جامع و تفصیلی - که با غفلت از مبانی نظری فرهنگ اسلامی و سبک زندگی ایرانی همراه بوده - زندگی و سلامت شهروندان را با مخاطره روبرو نموده‌است. **هدف:** این موضوع ضرورت بازبینی و آسیب‌شناسی وضعیت موجود را به متخصصین و مدیران شهری یاد آور می‌نماید. **روش:** روش این مقاله تطبیقی است، بدین معنا که در پاره‌ای از موارد با تجزیه و تحلیل همبستگی‌ها، داده‌های پرسشنامه‌ای را مورد کنکاش قرار می‌دهد و در پاره‌ای دیگر از طریق پالایش داده‌ها و استخراج اشتراکات، رویکرد کیفی را در تجزیه و تحلیل داده‌ها در پیش می‌گیرد. تکنیک این مقاله دلفی است که به کمک ۳۰ نفر از متخصصان تکمیل گردیده‌است. **یافته‌ها:** طبق نظر پاسخگویان و با در نظر گرفتن تمام معیارهای ارتباط انسان با خدا، جامعه، طبیعت و تاریخ، معیار ادراکی و بصری رتبه اول را دارا بوده و پس از آن به ترتیب معیارهای فعالیت، زیست محیطی و کالبدی جای می‌گیرند. در نهایت، این نتیجه مستفاد می‌گردد که معیارهایی که باید برحسب ضوابط و مقررات شهرسازی اسلامی امتیازبندی گردند باید دارای این درجه‌بندی باشند. **نتیجه‌گیری:** تحلیل‌های مؤلفه فرهنگی ارتباط انسان با طبیعت، تاریخ، خدا و جامعه از منظرهای کالبدی و کاربری، فعالیت، ادراکی و بصری و زیست محیطی در مجموع ماتریسی بوجود آورده است که در قسمت تحلیل‌های این مقاله بدان پرداخته شده‌است. این تحلیل‌ها در محله یاغچیان مطابقت داده شده و رهاورد آن‌ها تحلیل‌های راهبردی‌ای است که در زمینه ضوابط و مقررات ملاک عمل در ساختار فضایی آن محله مثمر ثمر می‌باشد.

دانش شهرسازی، ۱۴۰۰
دوره ۵، شماره ۱، صفحات ۸۷-۱۱۱
تاریخ دریافت: ۱۳۹۹/۰۳/۰۲
تاریخ پذیرش: ۱۳۹۹/۰۸/۲۰
مقاله پژوهشی

کلید واژه‌ها: ساختار فضایی، فرهنگ اسلامی، ضوابط و مقررات، طرح جامع، محله یاغچیان

نکات برجسته:

ضوابط و مقررات شهرسازی بیشترین تاثیر در شکل‌گیری ساختار فضایی محله را دارد. در صورتی که ضوابط و مقررات شهرسازی بر مبنای ارتباط انسان با محیط از منظر فرهنگ اسلامی تهیه شده باشد، در شکل‌گیری ساختار فضایی محله جامعه مسلمان موثر خواهد بود.

^۱ این مقاله برگرفته از رساله دکتری نگارنده اول با عنوان «واکاوی تاثیر ضوابط و مقررات شهرسازی بر ساختار فضایی محلات با نگرش فرهنگ اسلامی (نمونه موردی محله جدید یاغچیان تبریز)» است که به راهنمایی نگارنده دوم و سوم و مشاوره نگارنده چهارم در سال ۱۳۹۹ در دانشکده معماری و شهرسازی دانشگاه هنر اسلامی تبریز انجام شده‌است.

ارجاع به این مقاله: علیلو، مهدی، میرغلامی، مرتضی، هاشم‌پور، پریسا و مولایی، اصغر. (۱۴۰۰). ارزیابی ضوابط و مقررات شهرسازی ملاک عمل در ساختار فضایی محله یاغچیان با نگرش مولفه‌های فرهنگ اسلامی. *دانش شهرسازی*، ۵(۱)، ۸۷-۱۱۱. doi: 10.22124/upk.2020.16592.1483

بیان مسئله

ساختار فضایی محله به نوعی نشانگر فرهنگ بوده و فضاهای آن نیز نمود کالبدی و محسوس روابط اجتماعی، اقتصادی، اخلاقی و هنری جامعه است (پاکزاد، ۱۳۸۰). نظام محله‌بندی و الگوی کالبدی محلات اصیل شهرهای کشور که در گذشته نه چندان دور تعاملات اجتماعی و حس تعلق به مکان در آنها حاکم بوده متبلور فرهنگ عامه مردم محسوب می‌گردد. ساختار فضایی محلات جدید در دهه‌های اخیر، با مبانی فرهنگ داخلی بیشتر منطبق نشده و همواره مسائل و مشکلاتی در خصوص آسایش، خواسته‌ها، اشرافیت، حریم و... در اراضی برنامه‌ریزی شده وجود داشته است. از طرفی آنچه تصمیمات مردم را در حوزه فضایی-کالبدی، کنترل و هدایت می‌نماید قوانین و ضوابط و مقررات شهرداری است.

شکل‌گیری محلات جدید در ایران به دنبال افزایش جمعیت شهرنشین در کشور، از دهه ۶۰ سرعت بیشتری به خود گرفته است. از طرفی دیگر شهرهای ایرانی با زمینه فرهنگ اسلامی ای که دارند، باید با اصول و ضوابط و مقررات شهرداری نشأت گرفته از مؤلفه‌های فرهنگ اسلامی منطبق می‌شدند، که این مورد در محلات جدید به نظر می‌رسد که چندان مورد توجه قرار نگرفته است. در واقع ساختار فضایی محلات جدید بیشتر براساس نمونه ساختار فضایی-کالبدی شهرداری غیر بومی انجام شده و از ماهیت اصلی محلات ایرانی-اسلامی فاصله گرفته است. بنابراین شکل‌گیری ساختار فضایی کالبدی در اینگونه محلات بر مبنای مؤلفه‌های فرهنگ اسلامی، بسیار حائز اهمیت است. محیط زندگی انسان تأثیر به‌سزایی در رفتار و هویت انسان به سمت ارزش‌های مستتر در خویش دارد (امین‌زاده و نقی‌زاده، ۱۳۸۱). از مصداق‌های بارز تغییر فرهنگ در ارتباط با ساختار فضایی محله، می‌توان به تغییر در ارزش‌ها از درون‌گرایی به برون‌گرایی در اکثر شهرها، تغییر در اعتقادات (از بین رفتن حریمت در برخی از شهرها)، تغییر در آداب و رسوم (نداشتن فضاهای تجمع و یا فضاهای بازی کودکان) تغییر در زبان (ورود کلمات و اصطلاحات گوناگون و حذف شدن برخی از واژه‌ها) اشاره کرد (حبیب، ۱۳۹۵).

موضوع تحقیق حاضر بر روی تأثیر ضوابط و مقررات شهرداری بر ساختار فضایی محلات جدید در ایران تاکید دارد. توسعه محلات جدید براساس طرح‌های جامع-تفصیلی به ویژه در شهرهای بزرگ در ایران از دهه ۱۳۶۰ به‌عنوان یکی از راه‌حل‌های حل مشکل مسکن منظور گردید. با وجود آنکه در شکل‌گیری محلات جدید عواملی همچون فرهنگ، قدرت خرید خانوار، ارزش زمین، هزینه مصالح ساختمانی، هزینه تأمین زیرساخت‌های شهری نقش مهمی را ایفا می‌نمایند، ضوابط و مقررات شهرداری و معماری به‌عنوان قانون جهت رعایت شهرسازان و مدیران شهری به‌طور مستقیم عامل اساسی و تأثیرگذار در این زمینه به شمار می‌رود. بنابراین مسئله اصلی تحقیق حاضر این است که محلات جدید به‌عنوان یکی از روش‌های توسعه شهری در حوزه تأمین نیازهای مسکونی در ایران همواره در حال شکل‌گیری و احداث هستند. برنامه‌ریزی و طراحی اینگونه محلات به علت اینکه در زمینی آزاد و خالی اتفاق می‌افتد، می‌تواند در صورت ارائه و رعایت ضوابط و مقررات متأثر از مؤلفه‌های فرهنگ اسلامی، تأثیر خویش را در ساختار فضایی محلات، در حوزه کالبدی، فعالیت، اداراکی و بصری و نهایت زیست محیطی، آنگونه که مورد انتظار فرهنگ اسلامی است، داشته باشند. اما کم توجهی به مؤلفه‌های فرهنگ اسلامی در ضوابط و مقررات شهرداری و معماری ممکن است ساختار فضایی-کالبدی محلات را آنگونه که مناسب برای زندگی یک فرد مسلمان باشد، فراهم ننماید. بنابراین اینکه ضوابط و مقررات شهرداری و معماری در ایران تا چه حد تحت تأثیر مؤلفه‌های فرهنگ اسلامی تهیه می‌شوند و نهایتاً ضوابط و مقررات شهرداری مناسب برای ساختار فضایی یک محله چگونه است، مسائلی است که در تحقیق به آنها پرداخته خواهد شد.

مبانی نظری

مفهوم ضوابط و مقررات شهرداری

ضوابط و مقررات شهرداری، نظام کالبدی و فضایی شهر را تعریف می‌کنند و از همین رو همه عواملی را که در شهر به عنوان فعالیت‌های شهری عینیت می‌یابند (شامل فعالیت‌های اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و...) تحت تأثیر خود قرار می‌دهند. در واقع فرم فضایی و کالبدی آنها را تعیین و محدود می‌کنند. بازتاب (کمی و کیفی) ضوابط و مقررات شهرداری هر شهری مستقیماً بر کمیت و کیفیت عملکردهای شهری منعکس می‌شود. از طریق ضوابط و مقررات شهرداری می‌توان با تخصیص، توزیع و ساماندهی فرم، فضا و فعالیت‌ها، محیط‌های انسان ساخت را مطلوب‌تر کرد، توسعه شهری را کنترل کرد، رابطه‌ای سازگار با محیط‌های طبیعی به

وجود آورد، سازوکاری برای توزیع بهینه خدمات و عدالت اجتماعی فراهم آورد، بهره‌وری اقتصادی شهر را ارتقاء داد، هویت فرهنگی شهر را تقویت کرد، در مقابل حوادث غیرمترقبه طبیعی شرایط آسیب‌پذیری را کاهش داد و...؛ بنابراین با همه پیچیدگی‌هایی که این موضوع دارد می‌توان به صورت بالفعل نقش‌های بسیار چشمگیری برای آن برشمرد. بر همین اساس است که همه جوامع برای کنترل تصمیمات مردم و عملکرد صحیح و آسان نیاز به قوانین و مقررات دارند تا مردم با اطمینان زندگی کنند و به کار خود بپردازند و بدانند که از دیگران هم می‌توان انتظار اطاعت از این مقررات را داشت (گالبرایت و استوک دیل^۱، ۱۹۹۸).

رابطه ضوابط و مقررات شهرسازی و فرهنگ

عدم شناخت زمینه‌های فرهنگی و کالبدی موجود در شهرهای ایران، و عدم توجه به ساختار فضایی بافت شهرهای تاریخی و رویکردی صرفاً پوسته‌ای و کمی به سرانه و بدنه شهرها (صادقی، قلعه نوعی و مختار زاده، ۱۳۹۱) در کنار سرعت توسعه شهری موجب شده تا تغییرات کالبدی در شهر و بافت قدیم آن با یکدیگر همخوانی نداشته باشد.

برنامه‌ریزی کاربری زمین، تعیین‌کننده بسیاری از ابعاد گسترش و توسعه شهری در آینده بوده و چالشی‌ترین بخش فرآیند تهیه طرح جامع شهری در ایرانی است که دارای تنوع اندازه شهر و فرهنگ است و در آن تعیین سرانه کاربری‌ها عمدتاً متکی بر متون غربی و یا سلاقی تهیه‌کننده طرح و غالباً بدون مبانی نظری است (عزیزی، ۱۳۹۲). در این میان، موضوع اقتصاد شهر و هزینه ساخت کاربری‌های عمومی در کنار وظایف شهرداری‌ها در تأمین فضای سبز و برخی دیگر از خدمات شهری موجب شده تا در بسیاری از کلان شهرها، عمده درآمد شهرداری‌ها از طریق تغییر کاربری و تراکم فروشی حاصل شود که در نتیجه افزایش جمعیت و مشکلات جدیدی را به دنبال داشته است. «تراکم زیاد جمعیتی به دلیل ارتباط آن با رفتارهای ضد اجتماعی، نظیر بزهکاری، انحراف، بهداشت نامناسب و... مورد نکوهش بوده است» (میچلسون، ۱۹۹۰). از عوامل مهم تفاوت‌های فرهنگی افراد است که به منزله عامل مشروط‌کننده نسبت به انتخاب فشردگی و ازدحام بیش از حد است. به‌عنوان یک قاعده کلی، حداقل در مورد تراکم‌های «بسیار» زیاد عقیده بر این است که «تراکم بسیار زیاد بیش از اینکه مسئله‌ای را حل کند؛ مسائل جدیدی می‌آفریند» (هانکه، ۱۹۷۲).

سیاست‌های کلی نظام مصوب ۱۳۸۱ خواستار تعیین ابعاد کالبدی شهرها در گسترش افقی و عمودی با تأکید بر هویت ایرانی-اسلامی و با رعایت حقوق همسایگی، حفظ ارزش‌های فرهنگی، حفظ حرمت و منزلت خانواده در حوزه مسکن شده است. اما چه نهادی در درون نظام اسلامی مهم‌ترین متولی ایجاد هویت ایرانی-اسلامی در معماری و شهرسازی است؟ مطابق با ماده‌ی ۱۶۹ قانون برنامه‌ی پنج ساله توسعه جمهوری اسلامی ایران (۱۳۹۴-۱۳۹۰) «شورای عالی شهرسازی و معماری» موظف است به‌منظور تدوین و ترویج الگوهای معماری و شهرسازی اسلامی-ایرانی با تشکیل کارگروهی مرکب از نمایندگان دستگاه‌های ذی-ربط و صاحب‌نظران و متخصصان رشته‌های معماری، شهرسازی و حوزوی نسبت به انجام پژوهش‌های کاربردی، سیاست‌گذاری، تدوین ضوابط و مقررات و ترویج الگوهای مورد نظر اقدام نماید. تا اینجا می‌توان اینطور نتیجه گرفت که قانون‌گذاران در ایران سعی کرده‌اند که ضوابط و مقررات در شهرهای ایران بر مبنای فرهنگ اسلامی تدوین گردد.

ضوابط و مقررات به عنوان خط کشی مشخصی که به زندگی روزمره انسان‌ها جهت‌دهی می‌نماید، تأثیر به‌سزایی در کیفیت زندگی در شهرها داراست. از طرفی دیگر طراحی شدن آن بر پایه فرهنگ جامعه‌ای که میزبان آن است تأثیر بسیار مهمی در کارکرد و اثربخشی آن داراست، بدین خاطر مهم‌ترین گام در پیشبرد اصولی این مقوله، بازشناسی و تحلیل فرهنگ به معنای چارچوب زندگی انسان‌ها است که حتی بدون وجود ضوابط و مقررات هم دارای بازوهای اجرایی خاص خود است که عرف نام دارد و سالیان متمادی از طریق عرف، فرهنگ مردم در شکل‌گیری شهرهای به جای ضوابط و مقررات ساری و جاری بود، ولی با گذشت زمان و پیچیدگی حاکم بر سیستم شهرها و توجه غلب به موضوع اقتصاد در شهر، ضرورت دارد که قانون و ضوابط و مقررات با اهمیت خاصی که تا حد توان فرهنگ و به ویژه فرهنگ اسلامی را نیز را داخل خویش مستتر سازد، مورد توجه قانون‌گذاران قرار گیرد.

¹ Galbraith & Stockdale

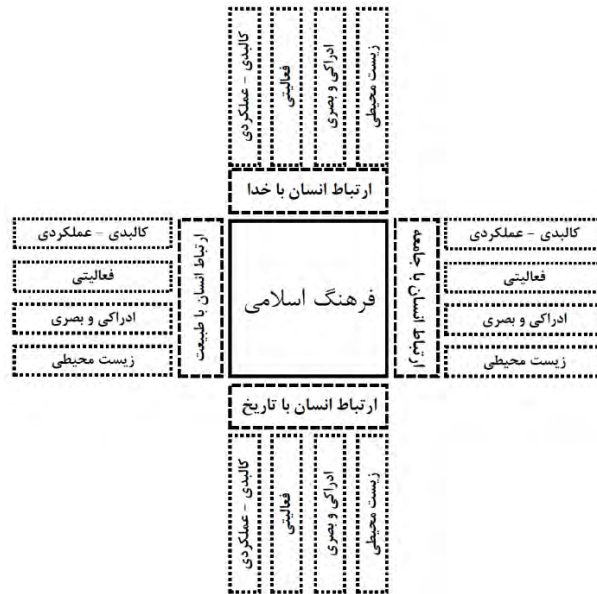
دسته بندی ارتباطات انسانی از دیدگاه فرهنگ اسلامی

در جمع بندی یافته‌های فرهنگی می‌توان اذعان داشت که فرهنگ تقریباً نشان‌دهنده جایگاه یک جامعه در میزان دست‌یابی ساکنان آن به درجه‌ای از سطح بالای فرهنگی و بر عکس آن است. هر چند براساس ماهیت آن، موضوع فرهنگ آموختنی است و جامعه می‌تواند به یادگیری آن بپردازد و ارتقاء سطح فرهنگی می‌تواند به ارتقاء کیفی جامعه و عناصر انسان ساخت آن جامعه در تمام ابعاد مادی و معنوی بوده باشد و در صورت وجود نقص در سطح و شعور فرهنگی متعلق به آن جامعه، می‌توان از طریق یادگیری به ارتقای سطح فرهنگ کمک کرد. آنچه که سطح فرهنگ را به ویژه در ابعاد مادی آن نشان می‌دهد، نمادها هستند که در صور مختلف از طریق عناصر انسان ساخت قابل بیان است. از طرفی فرهنگ عامل اصلی در میزان ارتباط و تعامل انسان با طبیعت است و نوع فرهنگ می‌تواند در این زمینه نقش اساسی ایفا نماید و بدین معنی نخواهد بود که در صورت پایین بودن فرهنگ امکان ارتقای آن سخت بوده باشد. بلکه با توجه به ماهیت قابل گسترش بودن و قابل انتقال آن می‌توان از فرهنگی به فرهنگ دیگر از طریق یادگیری انتقال داد. همچنین فرهنگ دارای عناصری است که در قالب آنها تعریف شده و از فرهنگی به فرهنگ دیگر می‌تواند این عناصر متفاوت بوده و تغییر داشته باشد. هنجارها، آداب و رسوم، ارزش‌ها، نمادها و عرف هر جامعه ممکن است نسبت به جامعه دیگر متفاوت باشد و با توجه به ماهیت تحقیق حاضر که تأکید بر رعایت مؤلفه‌های فرهنگ اسلامی در تعیین ضوابط و مقررات و به تبع آن ایجاد ساختار فضایی- کالبدی محله است، ضرورت دارد عناصر فرهنگ مبتنی بر رویکرد فرهنگ اسلامی تأکید شده و ابعاد غیر مادی فرهنگ به ویژه فرهنگ اسلامی در آن هویدا باشد. ابعاد غیر مادی فرهنگ با نوع نگاه جهان بینی و نگاه انسان به هستی دارد.

در مورد شکل‌گیری رابطه انسان با جهان خارج قابل ذکر است که طبق تعالیم وحیانی اولاً انسان به عنوان اشرف مخلوقات شناخته شده و آسمان‌ها و زمین مسخر او قرار داده شده است (ابراهیم، ۳۳؛ نحل، ۱۲؛ حج، ۳۹؛ لقمان، ۲۰ و جاثیه، ۱۲ و ۱۳). ثانیاً به عنوان خلیفه خدا در زمین معرفی شده است (انعام: ۱۶۵؛ یونس: ۱۴؛ فاطر: ۳۹ و بقره: ۳۰) لذا باید توجه داشت تا مصنوعات انسان، بر او، به ویژه از نظر روحی و روانی، سیطره و تسلط نداشته باشند. انسان نبایستی خویش را مقهور ساخته خویش و یا مقهور انسانی دیگر احساس کند. قابل ذکر است که انسان با خویشتن، با هم نوع، با طبیعت، با مصنوع خویش و در رأس همه با خالق خود رابطه دارد که ویژگی‌های این روابط را جهان‌بینی و فرهنگ جامعه تبیین و تعریف می‌کند.

در تفکر توحیدی، هر نوع رابطه‌ای با جهان خارج با یاد خدا و در جهت رضا و دستور او انجام می‌شود و نتیجه ارتباط نیز باید مقوم رابطه انسان و خداوند تبارک و تعالی باشد، چنان که در کلام الهی و سخن معصوم (ع) آمده است (سبأ: ۴۶؛ ذاریات: ۵۶ و یس: ۶۱-۶۲). انسان ارتباطی مستقیم با خداوند دارد که از نظر اسلام بایستی این ارتباط هر چه بیشتر (از سوی انسان) تقویت شود. انسان باید خداوند را در کلیه اعمال و رفتار و اتخاذ روش‌های زیستش مد نظر داشته باشد؛ خویش را در محضر او بداند و به نظاره او بر همه اعمالش باور داشته باشد. علاوه بر ارتباط مستقیم بین مخلوق و خالق، ارتباط انسان با جهان هستی را در چهار مقوله می‌توان مورد بحث قرار داد: رابطه انسان با خودش، رابطه انسان با اجتماع، رابطه انسان با طبیعت و رابطه انسان با محیط مصنوع، یا با مصنوعات خویش. مجتمع‌های زیستی بایستی برقرارکننده منطقی این روابط باشند. شایان ذکر اینکه نه تنها باید یاد خداوند در این ارتباطها جهت دهنده و هدایتگر اعمال و رفتارهای انسان باشد، که در نهایت نیز بایستی بتواند انسان را به خداوند نزدیک کند و در واقع تقویت کننده ارتباط انسان با خدا باشد (نقی‌زاده، ۱۳۹۱). البته ارتباط انسان با جهان خارج به شیوه‌های دیگری نیز تقسیم‌بندی شده است؛ از آن جمله گفته اند: «از این آیه کریمه [بقره: ۳۰] می‌توان چنین نتیجه گرفت که عناصر تشکیل دهنده جامعه انسانی، از همان آغاز آفرینش سه عامل یا عنصر بوده است: انسان، زمین (طبیعت) و پیوند و روابط متقابل انسان با طبیعت و با همدیگر است. هرگاه یک بعد یا عنصر تازه [خدا] بر این سه افزوده شود، جامعه چهاربعدی یا اربعه الارکان به وجود می‌آید.» (صدر، ۱۳۵۹).

بنابراین در جمع‌بندی نهایی چهار مؤلفه ارتباط انسان با خدا، ارتباط انسان با جامعه، ارتباط انسان با طبیعت بر گرفته از بررسی‌های بینش اسلامی و فرهنگ اسلامی استخراج شده و با توجه به اینکه تمامی این مؤلفه‌ها در گذر زمان دچار تغییر و تحول هستند. لذا، ارتباط انسان با تاریخ نیز به‌عنوان یکی دیگر از مؤلفه‌های مؤثر فرهنگی توسط محقق آورده شده است.

شکل ۱. دیاگرام مؤلفه‌های فرهنگ اسلامی

مدل ارتباط ضوابط و مقررات بر ساختار فضایی محله از منظر فرهنگ اسلامی

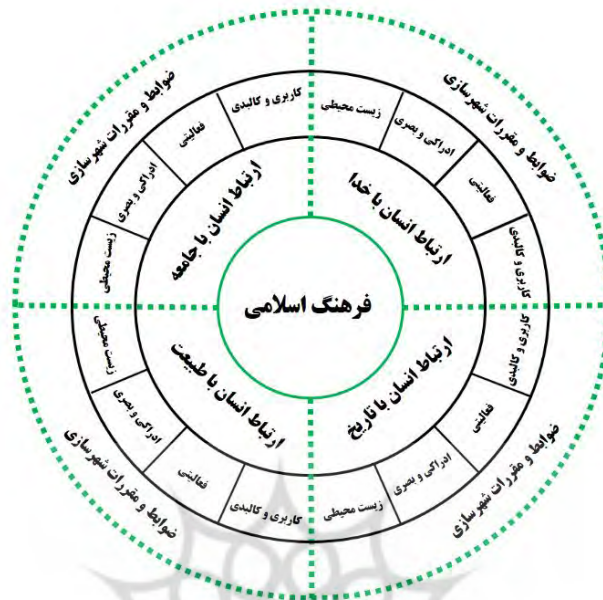
فرآیند انجام این تحقیق به ترتیب استفاده از مبانی ضوابط و مقررات شهرسازی، ساختار فضایی محله، مؤلفه‌های فرهنگ اسلامی، تهیه مدل مفهومی و ترکیبی از موارد مذکور، تکنیک دلفی و تنظیم پرسشنامه مرتبط و در نهایت پر کردن توسط صاحب نظران است.

در کنار روابط مورد اشاره (رابطه انسان با خودش، رابطه انسان با اجتماع، رابطه انسان با طبیعت و رابطه انسان با محیط مصنوع)، ارتباط انسان با تاریخ در قلمرو حس زمان قرار می‌گیرد و یکی از موضوعاتی که به انحای مختلف در زندگی همه انسان‌ها ایفای نقش می‌کند، موضوع «یادگار» و «یادگاری» است که تحت عناوینی چون: خاطره‌ها، تاریخ، ریشه‌ها، مورد توجه و امان نظر همه جوامع و افرار قرار دارد (نقی زاده، ۱۳۹۱).

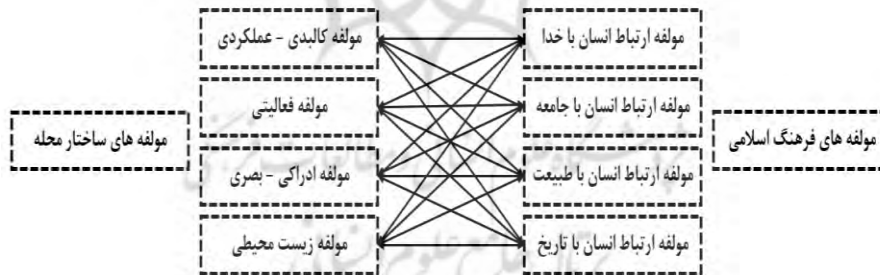
از طرفی شکل شهر و محله، تبلور فضایی و شکلی حیات مدنی - اجتماعی شهر و فعالیت‌های جوامع شهری در مکان و زمان بوده است که در ترکیبی از ذهنیت و عینیت، ماهیتی ترکیبی و فرا دو بعدی یافته است. بنابراین اگر شکل شهر را مجموعه‌ای از عوامل کالبدی، طبیعی، فعالیتی به همراه عنصر زمان بدانیم، می‌توان گفت در میان این مجموعه، عناصر شاخص و تغییر ناپذیر، ساختار شهر را تشکیل می‌دهند. براین اساس، ساختار شهر، بخش اصلی و شامل اجزای شاخص و تغییر ناپذیر شکل شهر است که کلیات آن را نشان داده و استخوان‌بندی آن را مشخص می‌سازد. ادموند بیکن نیز عقیده دارد که شکل شهر باید بر ساختار شهر قابل انطباق باشد و شکل ناشی از ساختار است (دانشپور و روستا، ۱۳۹۱). نهایتاً با توجه به ماهیت تحقیق، چهار مؤلفه ارتباط انسان با خدا، ارتباط انسان با جامعه، ارتباط انسان با تاریخ و ارتباط انسان با طبیعت به‌عنوان مؤلفه‌های فرهنگی مدنظر قرار گرفته و مؤلفه‌های کاربری - کالبدی، مؤلفه فعالیتی، مؤلفه ادراکی و بصری (نشانه‌ها) و مؤلفه زیست‌محیطی، مبانی تعریف ضوابط و مقررات شهرسازی مؤثر بر ساختار فضایی محله جهت رسیدن به محله مطلوب منطبق با فرهنگ اسلامی مدنظر تحقیق قرار گرفته است.

بنابراین مؤلفه‌های فوق ماتریس انطباق مؤلفه‌های تحقیق را تشکیل داده و نهایت جهت رسیدن به مبانی علمی قابل قبول از طریق تکنیک دلفی توسط متخصصان شهرسازی و فرهنگ، اعتباریابی محتوایی گردیده است. در میان ۳۰ نخبه متخصص شهرسازی و صاحب‌نظر در حوزه فرهنگ و فرهنگ اسلامی، مؤلفه‌های فرهنگی (ارتباط انسان با خدا، ارتباط انسان با جامعه، ارتباط انسان با تاریخ و ارتباط انسان با طبیعت) و مؤلفه‌های ساختار فضایی محله (کاربری و کالبدی، فعالیتی، ادراکی و بصری، زیست محیطی) پرسشنامه‌هایی توزیع گردیده و نتایج جمع‌بندی شده و در قالب ماتریس جدول شماره ۱۸ آورده شده است. در این ماتریس گویه‌های مدنظر برای توجه و ارزیابی ضوابط و مقررات ملاک عمل در محله باغچیان تبریز به‌عنوان مطالعه موردی

استفاده گردیده است. در نهایت مدل مفهومی تحقیق طبق شکل شماره ۲ استخراج شده است. در این مدل در هسته مرکزی فرهنگ قرار گرفته است و مؤلفه‌های فرهنگی در ارتباط با هر کدامیک از مؤلفه‌های ساختار فضایی محله انطباق یافته و سپس تأثیر مؤلفه‌های فرهنگی در چهار حوزه بر ساختار فضایی محلات مورد بررسی قرار گرفته است.

شکل ۲. مدل اصلی تحقیق

شکل ۳. دیاگرام روابط بین مؤلفه‌های فرهنگی اسلامی و مؤلفه‌های ساختار فضایی محله

جدول ۱

ماتریس آزمون پذیر کردن مدل تحقیق

ارتباط انسان با خدا	ارتباط انسان با جامعه	ارتباط انسان با طبیعت	ارتباط انسان با تاریخ
مساجد تکیه‌ها و حسینیه‌ها مکان‌های عمومی جهت برگزاری آیین‌های مذهبی دیده شدن آسمان وحدت در کثرت فضاها	میدان‌های تجمع فضای پیاده روی فضای دوچرخه سواری فضای بازی کودکان فضای ورزشی سالمندان پارک محله فضاهای خدمات عمومی سازمان فضایی منسجم سلسله مراتب فضایی خصوصی و عمومی فضاهای باز خصوصی برای خانه‌ها فضاهای فرهنگی و امور خیریه	فضای سبز مناسب سطوح کاربرد فضای سبز هماهنگی محیط با طبیعت حضور آب هدایت آب‌های سطحی	تعریف فضاهای دارای هویت تعریف کاربری‌های شاخص احیای میدانچه‌های تاریخی توجه به دانه بندی تاریخی بافت کاربری‌های فرهنگی امکان حضور حیوانات حفظ قنات آب انبار
برگزاری آیین‌های مذهبی شکل‌گیری کانون‌های مذهبی	حضور در اجتماع تعامل با همسایگان رعایت بهداشت	تاکید بر پیاده‌مداری کاشت درخت گردش در طبیعت دوچرخه سواری	فعالیت‌های آیینی تاریخی تشویق بازی‌های محلی برگزاری آیین‌های محلی کاربرد مشاغل تاریخی
منظر و سیمای شهری به ویژه مسجد نشانه‌های مفهومی استفاده از رنگ تعلق نمادین عدم خودنمایی بنا	تعلق مکانی حس مالکیت حس قلمرو طلبی تعامل‌پذیری و خاطرات جمعی محرمیت حرمت و احترام هویت محله امنیت روانی	ایده‌های مناسب طبیعت حفظ درختان بومی محلی حفظ حریم درختان و نه‌رهای آب توجه به سیمای طبیعی محله عدم انسداد بصری عوارض طبیعی	نشانه‌های تاریخی عناصر هویت بخش توجه خاطرات جمعی معرفی شخصیت‌های برجسته محل توجه به رنگ‌های تاریخی محله
طبیعی بودن عناصر شهری استفاده از عنصر آب استفاده از فضاهای باز متنوع	استفاده از عناصر طبیعی ایجاد فضاهای ورزشی طبیعت محور فضاهای سبز جمعی وجود پارک اجتماع پذیر	رعایت حریم مسیل‌ها کاشت درخت در فضای خصوصی و عمومی بسترسازی نه‌رهای طبیعی جمع‌آوری و تفکیک اصولی زباله	حفظ درختان کهنسال حفظ باغات حفظ عناصر طبیعی با ارزش

پیشینه تحقیق

تهیه و تدوین قوانین و مقررات جامع شهر و شهرسازی همسو با برنامه‌های توسعه شهری در جهان با مفهوم امروزی از قدمت زیادی برخوردار نیست، ولی تلاش‌های انجام گرفته در این خصوص به زمان‌های گذشته باز می‌گردد، نخستین تلاش‌هایی که به نوعی در راستای نظم‌دهی به سکونتگاه انسانی بوده است که اولین سرچشمه‌های تدوین قوانین و مقررات در راستای دستیابی به برنامه‌های توسعه شهری را فراهم نموده است. تفکر در خصوص تهیه و تدوین قوانین و مقررات جامع شهر و شهرسازی و به تبعیت از تهیه طرح برای شهر و بررسی ابعاد مختلف توسعه آتی آن از قدمت زیادی برخوردار نیست و واقعیت آن است که با هر یک از تقسیم‌بندی‌های انجام گرفته در این خصوص مقایسه شود (مزینی، ۱۳۹۰).

امیلی تالن در پژوهشی تحت عنوان "City Rules" به موضوع چگونگی تأثیرگذاری ضوابط و مقررات بر فرم شهر می‌پردازد. مقررات، در سیستم فعلی تنها با پیشگیری از چیزهای بد و نه الزامی کردن چیزهای خوب، به ارتقاء اهداف مثبت می‌پردازد. بنابراین در این مجموعه، محقق با وجود اینکه بر اهمیت مقررات در شهرسازی پرداخته ولی موضوع مؤلفه‌های فرهنگی چندان مورد توجه قرار نگرفته است.

- سید عبدالهادی دانشپور و مریم روستا در پژوهشی تحت عنوان «خوانش ساختار شهر» ضمن تبیین مناسبات و تعاملات «شکل» و «ساختار» یک شهر، شناخت ساختار یک شهر را به عنوان گامی مهم در راستای شناخت شکل آن شهر معرفی نموده است. در نهایت چهار عنصر عوامل انسان ساخت، عوامل طبیعی، فعالیت‌های انسانی و عنصر زمان را عناصر سازنده ساختار و شکل شهر معرفی نموده است. و تأکید داشته است که اگر ساختار اصلی شهر به عنوان یک ساختار پویا شناخته شده باشد و به خوبی برنامه‌ریزی و طراحی قرار گیرد، از بروز هرگونه هرج و مرج و آشفتگی در شهر جلوگیری می‌نماید.

- ابوالفضل مشکینی و علیرضا رضایی مقدم (۱۳۹۳) در پژوهشی تحت عنوان «بررسی مؤلفه‌ها و شاخص‌های شهر اسلامی با تأکید بر نقش و اهمیت فرهنگ‌سازی در تحقق الگوی شهر اسلامی- ایرانی» به منظور تجلی ارزش‌های اسلامی در کالبد شهر به شناسایی ارزش‌هایی می‌پردازد که بتوانند با ظهور در مجتمعی اسلامی هویت آن را به نمایش بگذارند. در پژوهش به معرفی اساسی‌ترین ارزش‌ها یعنی مسجد محوری، درون‌گرایی، محله محوری و طبیعت‌گرایی پرداخته شده است. نتایج تحقیق نشان داده است که علی‌رغم وجود اصول و ارزش‌های تأثیرگذار برای ساخت محیط و کالبد، اجرای این اصول و ارزش‌ها نیازمند یک کار فرهنگی دراز مدت است تا استحاله حاکم بر شهرها و شهرسازی را منطبق با این اصول راهنمایی نماید.

اسلام کرمی (۱۳۹۵) در پژوهشی تحت عنوان «شریعت- شهر اسلامی» به چستی شهر از منظر شریعت اسلامی و دستیابی به انگاره شریعت- شهر اسلامی پرداخته است. نتیجه تحقیق مؤید آن است که شریعت ضمن بهره‌گیری از مفهوم مقتضیات زمان، تعالیم و دستوراتی برای انسان ارائه داده که این تعالیم و دستورات قابلیت حصول و انطباق با شرایط زمانی و مکانی را داشته و جامعیت تعالیم اسلامی به حدی است که قابلیت تبیین چارچوبی نظری برای شهر که بستر فعالیت و رفتارهای انسانی است را دارد. در جمع‌بندی پیشینه تحقیق معلوم می‌شود که با وجود اینکه ضوابط و مقررات از قدمت بیشتری برخوردار است، تحقیق‌های انجام یافته بر نقش بازدارنده ضوابط و مقررات شهرسازی در جلوگیری از تخلفات ساختمانی را نشان داده است. از طرفی توجه به ساختار شهر و محله و عناصر شکل دهنده آن دارای اهمیت بیشتری است و تحقیق‌های انجام یافته نشانگر وجود انطباق‌پذیری ارزش‌های اسلامی و اصول مربوطه در ضوابط و مقررات شهرسازی است و آنچه که بیشتر پرداخت نشده، موضوع ارتباط مؤلفه‌های فرهنگی و ضوابط و مقررات و ساختار فضایی است که تحقیق حاضر بر این موضوع تأکید دارد.

روش تحقیق

روش تحقیق حاضر بر مبنای روش کیفی است؛ این بدان معناست که از روش مشاهدات میدانی استفاده شده است. این مقاله در تجزیه و تحلیل به دنبال تنوعات و گوناگونی‌ها بودن و دسته‌بندی‌ها را در اولویت قرار می‌دهد. در اینجا از طریق پالایش داده‌ها و استخراج اشتراکات، رویکرد کیفی را در تجزیه و تحلیل داده‌ها در پیش می‌گیرد. این روش به محقق کمک می‌کند تا با رویکردی همه‌جانبه‌گرایانه و همه‌شمول تمام ابعاد تأثیر ضوابط و مقررات بر ساختار فضایی محله یاغچیان تبریز را مورد تحلیل و ارزیابی قرار دهد. هدف این پژوهش واکاوی فرآیند تأثیرگذاری مؤلفه‌های ضوابط و مقررات بر ساختار فضایی محله با تأکید بر مقوله فرهنگی است. بدین ترتیب پس از مروری بر مطالعات و پژوهش‌های مرتبط که بیانگر سیر تکاملی موضوع است، مبانی نظری و دیدگاه‌های اندیشمندان گوناگون مورد بررسی قرار گرفته و بر پایه آنها و نیز روابط متقابل کلیدواژه‌های پژوهش، سوالات تحقیق به ترتیب زیر تدوین و ارائه شده است:

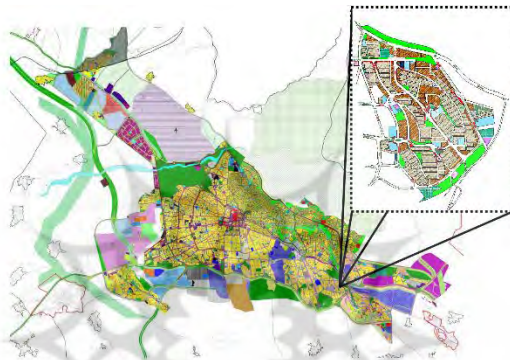
۱. ضوابط و مقررات شهرسازی و معماری در ایران تا چه حد تحت تأثیر فرهنگ اسلامی تهیه می‌شوند؟
۲. انطباق‌پذیری ضوابط و مقررات شهرسازی ملاک عمل در محله یاغچیان بر ساختار فضایی محله با نگرش مؤلفه‌های فرهنگ اسلامی تا چه میزان است؟

روش نمونه‌گیری به صورت تصادفی بوده است، به این صورت که ۳۰ نفر از متخصصان شهرسازی و معماری و همچنین مشرف به مطالعات فرهنگی انتخاب شده و از ایشان در این زمینه سوالاتی پرسیده شده و به کمک تکنیک دلفی مورد ارزیابی واقع گردیده است. ارزیابی صحت و دقت فرضیه‌های یاد شده به کمک مدل معادلات ساختاری (SEM) یا (Structural equation model) به طور مشخص روش کمترین مربعات جزئی (PLS) در نرم افزار Smart PLS صورت گرفته و شاخص‌های مرکزی و پراکندگی نیز بر اساس آزمون فریدمن در نرم افزار SPSS ارزیابی شده‌اند. در نهایت میزان انطباق‌پذیری ضوابط و مقررات شهرسازی ملاک عمل

در محله یاغچیان با مدل مفهومی تحقیق و میزان انطباق پذیری ساختار فضایی محله با ضوابط و مقررات شهرسازی استخراج و نتیجه‌گیری شده است.

یافته‌ها و بحث

پس از پیروزی انقلاب اسلامی از سال ۱۳۶۴ جهت هماهنگی و جلوگیری از نقائصی که تجربه شده بود مقرر گردید قبل از واگذاری زمین، آماده‌سازی زمین یعنی تسطیح و تامین زیرساخت‌ها صورت پذیرد، روند کار به این شکل بوده است که جهاتی را که طرح جامع به عنوان محورهای توسعه شهری پیشنهاد نموده بودند، در مرحله طرح تفصیلی توسط وزارت مسکن و شهرسازی طرح تفصیلی برای اراضی که هدف طرح آماده‌سازی بودند تهیه و سپس مراحل اجرائی صورت می‌پذیرفت. طرح آماده‌سازی اراضی فتح آباد که امروزه به عنوان شهرک شهید یاغچیان نامگذاری شده است، توسط مهندسین مشاور اردام طراحی و برنامه‌ریزی می‌گردد و در سال ۱۳۶۵ به تصویب مراجع می‌رسد. هدف اصلی این طرح همانند سایر طرح‌های آماده‌سازی پاسخ گوئی به نیازهای مسکونی بوده است.

شکل ۳. موقعیت محله یاغچیان در پهنه عمومی شهر تبریز

جدول ۲

عناوین ضوابط و مقررات شهرسازی و معماری طرح جامع مصوب سال ۱۳۷۴ تبریز

ردیف	عنوان ضوابط و مقررات شهرسازی و معماری	دایره اهمیت
۱	تعاریف عنوان‌های ضوابط	جهت تفهیم صرف نوع فعالیت کاربری تعریف شده است
۲	انواع کاربری‌ها	تعریف کاربری‌های مختلف جهت رعایت ضوابط مربوطه
۳	حداقل تفکیک کاربری	توجه به کیفیت و رعایت دانه بندی قطعات
۴	حداکثر تعداد طبقات	ضرورت توجه به موضوع ارتفاع ساختمان و تراکم جمعیتی در سطح محله
۵	حداکثر تراکم ساختمانی	رعایت میزان شدت استفاده از زمین
۶	حداکثر سطح اشغال زمین	نگاه به تولید فضای باز و تولید سطوح سبز از طریق کاربری‌های مختلف
۷	حداقل فضای باز در طبقه همکف	نگاه به تولید فضای باز و تولید سطوح سبز از طریق کاربری‌های مختلف
۹	شناور بودن کاربری خدماتی در مقیاس محله طبق ضابطه	بروز بی نظمی در استقرار و همجواری کاربری‌ها و تداوم آن تاکنون
۱۰	فضای سبز حاشیه	اهمیت نوار سبز کناره خیابان‌ها براساس مصوبات شورای عالی شهرسازی
۱۱	جنگل کاری	تاکید بر ایجاد نوار سبز جنگلی در راستای ممانعت از توسعه بی رویه فیزیکی
۱۲	کشت فشرده	تعریف کاربری کشاورزی برای اراضی زراعی داخل محدوده شهر
۱۳	ضوابط باغات و مزارع	رعایت حداقل ۲۰۰۰ متر مربع در تفکیک اینگونه اراضی
۱۴	ضوابط گذرنندی	توجه به دسترسی کاربری‌های مختلف نسبت به نوع فعالیت از گذر مناسب
۱۵	احداث بنا در حریم شهر	تاکید بر رعایت ضوابط و مقررات دستگاه‌های مختلف به ویژه جهاد کشاورزی

ضوابط و مقررات ملاک عمل در محله یاغچیان در جدول شماره ۲ آورده شده است آنچه که در عناوین و دایره اهمیت ضوابط و مقررات بیشتر قابل بررسی است، تأکید بیشتر بر مؤلفه‌های کاربری و کالبدی است و سایر مؤلفه‌های مورد انتظار در مدل تحقیق

چندان پرداخت نشده است. نتایج پرسشنامه تحقیق بر ضرورت توجه به سایر مؤلفه‌های ساختار فضایی و کالبدی را نشان داده است. پرسشنامه مؤلفه فرهنگی ارتباط انسان با خدا، انسان با جامعه، انسان با طبیعت و انسان با تاریخ از منظر متخصصان شهرداری و معماری در قالب چهار جدول ذیل ارائه می‌شود و در آن ضریب همبستگی به معنای درجه ارتباط مؤلفه با سایر مؤلفه‌های آن معیار، واریانس با معنای پراکنش و اختلاف معنادار مؤلفه با دیگر مؤلفه‌ها، انحراف معیار یا همان درجه دوری مؤلفه از شاخص مرکزیت یا میانگین و در نهایت خود شاخص مرکزی میانگین نمایش داده شده و در تحلیل‌ها از آن‌ها بهره برده می‌شود.

جدول ۳

مؤلفه فرهنگی ارتباط انسان با خدا

میانگین	انحراف معیار	واریانس	ضریب همبستگی	مؤلفه و گویه‌های آن	
۱/۳۲	۰/۷۳۶	۰/۶۶	۰/۹۶۵	مساجد	
۱/۷۴	۰/۸۳۲	۰/۸۴	۰/۸۶۵	تکیه‌ها و حسینیه‌ها	
۱/۱۱	۰/۶۵۸	۰/۷۸	۰/۷۸۴	مکان‌های عمومی جهت برگزاری آیین‌های مذهبی	کالبدی
۱/۱۷	۰/۸۴۶	۰/۶۸	۰/۸۳۵	دیده شدن آسمان	
۱/۶۵	۰/۸۶۵	۰/۷۸	۰/۷۶۵	وحدت در کثرت فضاها	
۱/۸۹	۰/۸۴۷	۰/۸۷	۰/۶۵۴	برگزاری آیین‌های مذهبی	فعالیتی
۲/۰۳	۰/۷۳۵	۰/۶۸	۰/۸۸۴	شکل‌گیری کانون‌های مذهبی	ارتباط با خدا
۲/۶۵	۰/۸۱۴	۰/۸۸	۰/۷۶۲	منظر و سیمای شهری به ویژه مسجد	
۳/۹۰	۰/۸۳۰	۰/۹۲	۰/۷۷۰	نشانه‌های مفهومی	ادراکی و
۳/۸۸	۰/۷۹۲	۰/۷۲	۰/۸۹۴	استفاده از رنگ تعلق نمادین	بصری
۳/۷۴	۰/۷۱۴	۰/۸۶	۰/۹۲۱	عدم خودنمایی بنا	
۳/۸۲	۰/۷۶۴	۰/۸۷	۰/۸۴۶	طبیعی بودن عناصر شهری	زیست
۳/۶۹	۰/۸۴۱	۰/۸۰	۰/۸۵۴	استفاده از عنصر آب	محیط
۳/۶۳	۰/۷۳۵	۰/۸۷	۰/۶۸۹	استفاده از فضاها با متنوع	

شاخص‌های نشانه‌های مفهومی (۳/۹۰)، استفاده از رنگ تعلق نمادین (۳/۸۸) و طبیعی بودن عناصر شهری (۳/۸۲) به ترتیب مؤلفه‌های انتخابی از جانب متخصصان هستند. این طور به نظر می‌رسد که در زمینه ارتباط انسان با خدا بیشتر توجه متخصصان به سمت نشانه‌ها و رنگ تعلق معطوف بوده است و البته به طبیعت نیز توجه شده است. در مجموع معیار ادراکی و بصری به عنوان مهمترین معیار برگزیده شده و پس از آن هم معیارهای زیست محیطی، فعالیتی و در نهایت کالبدی قرار دارند. مهمترین مؤلفه‌ها از نظر متخصصان به ترتیب برابر است با: حضور در اجتماع (۳/۹۲)، فضای دوچرخه سواری (۳/۶۲) و حس مالکیت (۳/۵۳). این طور به نظر می‌رسد که متخصصان در زمینه ارتباط انسان با جامعه بیشتر به دنبال الگوهای حضورپذیری، دوچرخه سواری و در نهایت مالکیت هستند. شاید تعجب برانگیز نباشد که با توجه به این رویکردها مهم‌ترین معیارها در اینجا فعالیت، کالبدی، ادراکی و بصری و در آخر زیست محیطی است.

جدول ۴

مؤلفه فرهنگی ارتباط انسان با جامعه

میانگین	انحراف معیار	واریانس	ضریب همبستگی	مؤلفه و گویه‌های آن	
۲/۹۵	۰/۷۱۰	۰/۷۶	۰/۷۶۱	میدان‌های تجمع	کالبدی
۲/۵۰	۰/۸۳۸	۰/۸۸	۰/۸۰۰	فضای پیاده روی	
۳/۶۲	۰/۷۲۹	۰/۷۸	۰/۷۳۴	فضای دوچرخه سواری	
۳/۱۲	۰/۷۶۵	۰/۷۹	۰/۷۰۱	فضای بازی کودکان	
۳/۴۱	۰/۶۲۷	۰/۸۴	۰/۶۴۸	فضای ورزشی سالمندان	
۳/۰۹	۰/۸۲۹	۰/۷۳	۰/۷۶۸	پارک محله	
۲/۰۲	۰/۷۳۶	۰/۶۶	۰/۹۶۵	فضاهای خدمات عمومی	
۲/۳۶	۰/۷۶۵	۰/۷۵	۰/۸۵۶	سازمان فضایی منسجم	
۲/۴۶	۰/۸۶۵	۰/۶۵	۰/۸۶۵	سلسله مراتب فضایی خصوصی و عمومی	
۲/۸۹	۰/۸۴۱	۰/۸۴	۰/۷۹۸	فضاهای باز خصوصی برای خانه‌ها	
۳/۰۲	۰/۸۲۴	۰/۶۵	۰/۹۵۴	فضاهای فرهنگی و امور خیریه	فعالیت
۳/۹۲	۰/۷۶۵	۰/۸۴	۰/۹۰۲	حضور در اجتماع	
۲/۸۹	۰/۸۷۴	۰/۸۹	۰/۸۴۲	تعامل با همسایگان	
۲/۲۶	۰/۷۳۲	۰/۷۴	۰/۶۳۹	رعایت بهداشت	
۳/۴۹	۰/۸۲۵	۰/۶۵	۰/۷۶۵	تعلق مکانی	
۳/۵۳	۰/۷۶۵	۰/۸۸	۰/۸۶۳	حس مالکیت	
۳/۴۲	۰/۸۰۱	۰/۷۴	۰/۷۹۹	حس قلمرو طلبی	
۳/۴۶	۰/۷۶۵	۰/۷۳	۰/۸۶۵	تعامل پذیری و خاطرات جمعی	
۱/۶۴	۰/۸۳۲	۰/۸۱	۰/۹۲۳	محرمیت	
۱/۷۲	۰/۸۹۹	۰/۶۸	۰/۹۰۴	حرمت و احترام	
۱/۹۲	۰/۸۱۱	۰/۷۱	۰/۸۳۲	هویت محله	ادراکی و بصری
۱/۷۸	۰/۷۳۴	۰/۶۵	۰/۷۸۴	امنیت روانی	
۱/۰۱	۰/۸۶۵	۰/۸۷	۰/۶۸۷	استفاده از عناصر طبیعی	
۱/۰۳	۰/۷۴۷	۰/۷۲	۰/۷۲۵	ایجاد فضاهای ورزشی طبیعت محور	
۳/۴۶	۰/۷۶۷	۰/۷۸	۰/۸۳۲	فضاهای سبز جمعی	
۳/۳۶	۰/۸۱۲	۰/۷۹	۰/۸۶۴	وجود پارک اجتماع پذیر	

ارتباط با جامعه

جدول ۵

مؤلفه فرهنگی ارتباط انسان با طبیعت

میانگین	انحراف معیار	واریانس	ضریب همبستگی	مؤلفه و گویه‌های آن	
۱/۳۵	۰/۷۶۵	۰/۶۵	۰/۷۵۴	فضای سبز مناسب	کالبدی
۱/۱۰	۰/۸۴۱	۰/۷۷	۰/۶۵۱	سطوح کاربرد فضای سبز	
۱/۱۱	۰/۷۴۱	۰/۸۴	۰/۶۴۸	هماهنگی محیط با طبیعت	
۱/۹۵	۰/۷۶۵	۰/۷۵	۰/۸۲۱	حضور آب	
۱/۸۴	۰/۷۳۲	۰/۶۸	۰/۷۳۵	هدایت آب‌های سطحی	فعالیت
۳/۵۱	۰/۷۰۱	۰/۷۴	۰/۸۴۱	تاکید بر پیاده مداری	
۱/۹۵	۰/۷۶۳	۰/۷۲	۰/۷۱۳	کاشت درخت	
۱/۴۶	۰/۸۰۱	۰/۸۳	۰/۶۲۵	گردش در طبیعت	
۲/۶۳	۰/۶۶۶	۰/۵۶	۰/۷۰۱	دوچرخه سواری	ادراکی و بصری
۲/۷۱	۰/۶۵۱	۰/۶۷	۰/۶۳۵	ایده‌های مناسب طبیعت	
۲/۱۵	۰/۶۳۲	۰/۷۴	۰/۶۵۴	حفظ درختان بومی محلی	
۲/۳۲	۰/۷۶۵	۰/۷۳	۰/۶۲۵	حفظ حریم درختان و نهرهای آب	
۲/۲۸	۰/۷۴۷	۰/۸۰	۰/۷۳۵	توجه به سیمای طبیعی محله	زیست محیط
۲/۴۸	۰/۸۴۷	۰/۸۱	۰/۷۱۴	عدم انسداد بصری عوارض طبیعی	
۲/۹۹	۰/۷۷۲	۰/۸۴	۰/۷۸۴	رعایت حریم مسیل‌ها	
۲/۶۵	۰/۷۶۵	۰/۷۶	۰/۶۳۲	کاشت درخت در فضای خصوصی و عمومی	
۲/۱۵	۰/۶۸۴	۰/۵۶	۰/۵۳۵	بستر سازی نهرهای طبیعی	جمع آوری و تفکیک اصولی زباله
۲/۸۴	۰/۶۲۴	۰/۶۵	۰/۵۸۳	جمع آوری و تفکیک اصولی زباله	

ارتباط با طبیعت

در اینجا رعایت حریم مسیل‌ها (۲/۹۹)، جمع آوری و تفکیک اصولی زباله (۲/۸۴) و در آخر ایده‌های مناسب طبیعت (۲/۷۱) به ترتیب اهمیت قرار گرفته‌اند و این بدان معناست که به نظر متخصصان مسیل‌ها و زباله‌ها در ارتباط با طبیعت بسیار مهم هستند و در نهایت ایده‌پردازی نیز جایگاه خاص خود را داراست. معیارهای انتخاب شده به ترتیب شامل زیست محیطی، ادراکی و بصری، فعالیت و کالبدی است و اختلاف میان آنها معنادار است.

جدول ۶

مؤلفه فرهنگی ارتباط انسان با تاریخ

میانگین	انحراف معیار	واریانس	ضریب همبستگی	مؤلفه و گویه‌های آن	
۱/۹۷	۰/۷۶۵	۰/۶۶	۰/۷۳۵	تعریف فضاهای دارای هویت	کالبدی
۲/۱۲	۰/۷۶۹	۰/۶۷	۰/۵۸۳	تعریف کاربری‌های شاخص	
۲/۳۲	۰/۶۹۵	۰/۶۹	۰/۶۳۴	احیای میدانچه‌های تاریخی	
۲/۰۴	۰/۶۱۵	۰/۷۶	۰/۸۴۲	توجه به دانه بندی تاریخی بافت	
۱/۴۶	۰/۶۶۴	۰/۸۴	۰/۸۰۱	کاربری‌های فرهنگی	
۱/۶۳	۰/۵۹۷	۰/۸۱	۰/۷۶۵	امکان حضور حیوانات	
۱/۹۹	۰/۷۰۳	۰/۷۴	۰/۷۴۱	حفظ قنات	
۲/۰۷	۰/۷۷۳	۰/۷۶	۰/۶۵۱	آب انبار	
۲/۸۹	۰/۶۳۵	۰/۷۲	۰/۶۳۷	فعالیت‌های آیینی تاریخی	فعالیت
۲/۴۶	۰/۶۸۴	۰/۸۳	۰/۶۸۴	تشویق بازی‌های محلی	
۲/۷۲	۰/۷۹۵	۰/۸۴	۰/۷۹۵	برگزاری آیین‌های محلی	
۲/۰۹	۰/۷۱۱	۰/۷۷	۰/۷۱۱	کاربرد مشاغل تاریخی	
۳/۰۳	۰/۸۳۵	۰/۸۸	۰/۷۶۴	نشانه‌های تاریخی	ادراکی و بصری
۲/۷۴	۰/۸۴۲	۰/۷۶	۰/۸۴۱	عناصر هویت بخش	
۲/۹۵	۰/۸۰۲	۰/۸۴	۰/۸۰۳	توجه خاطرات جمعی	
۲/۳۶	۰/۷۶۱	۰/۷۱	۰/۷۱۴	معرفی شخصیت‌های برجسته محل	
۲/۰۹	۰/۷۹۸	۰/۷۶	۰/۷۶۲	توجه به رنگهای تاریخی محله	
۱/۰۲	۰/۶۳۵	۰/۶۴	۰/۷۷۴	حفظ درختان کهنسال	زیست محیطی
۱/۶۵	۰/۶۸۴	۰/۸۴	۰/۸۹۱	حفظ باغات	
۱/۸۹	۰/۶۷۴	۰/۷۱	۰/۶۳۵	حفظ عناصر طبیعی با ارزش	

ارتباط با هویت تاریخی

ارتباط انسان با تاریخ مؤلفه‌های نشانه‌های تاریخی (۳/۰۳)، توجه به خاطرات جمعی (۲/۹۵) و فعالیت‌های آیینی و تاریخی (۲/۸۹) را به عنوان مهم‌ترین مؤلفه‌ها معرفی می‌نماید و این یعنی متخصصان توجه خود را به تاریخ و خاطره و آیین‌ها مبدول داشته‌اند. همچنین معیارهای ادراکی و بصری، فعالیت، کالبدی و زیست محیطی به ترتیب انتخاب گردیده است و این ترتیب‌ها در جدول ذیل امتیاز بندی شده و معیار برتر در این رابطه انتخاب می‌گردد.

جدول ۷

رتبه‌بندی معیارهای ارتباط انسان با عناصر فرهنگی مربوط به ضوابط و مقررات شهرداری

معیارها	ارتباط با خدا	ارتباط با جامعه	ارتباط با طبیعت	ارتباط با تاریخ	جمع جبری رتبه‌ها	رتبه‌بندی نهایی
کالبدی	۴	۲	۴	۳	۱۳	چهارم
فعالیتی	۳	۱	۳	۲	۹	دوم
ادراکی و بصری	۱	۳	۲	۱	۷	اول
زیست محیطی	۲	۴	۱	۴	۱۱	سوم
جمع نهایی	۱۰	۱۰	۱۰	۱۰	-	-

این رتبه‌ها نمایانگر این است که در مجموع و با در نظر گرفتن تمام معیارهای ارتباط انسان با خدا، جامعه، طبیعت و تاریخ، معیار ادراکی و بصری رتبه اول را دارا بوده و پس از آن به ترتیب معیارهای فعالیتی، زیست محیطی و کالبدی جای می‌گیرند. در نهایت این نتیجه مستفاد می‌گردد که معیارهایی که باید برحسب ضوابط و مقررات شهرسازی اسلامی امتیازبندی گردند باید دارای این درجه‌بندی باشند. در اینجا مقایسه میان میزان لحاظ شدن این شاخص‌ها در ضوابط و مقررات شهرسازی صورت می‌پذیرد. در جدول پایین مقیاس رتبه‌بندی از نظر محقق و در طیف ۵ تایی (از ۱ تا ۵ امتیاز) ترتیب‌بندی شده، بنابراین به ازای هر ۱ امتیاز ۲۰ درصد انطباق لحاظ گردیده و امتیاز نهایی به صورت میانگین در نظر گرفته شده است. در اینجا می‌توان هر یک از مؤلفه‌های تحقیق را که در مدل ماتریسی مورد اشاره قرار گرفته، شرح و بسط داد، این راهبردها می‌توانند ضوابط و مقررات شهرسازی محله را از منظر فرهنگ اسلامی عملیاتی سازند:

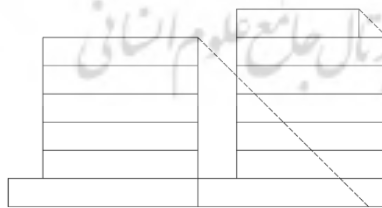
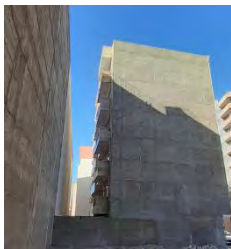
تحلیل مؤلفه ارتباط انسان با خدا در محله یاغچیان از منظر کالبدی و عملکردی

براساس مدل نظری تحقیق، ارتباط انسان با خدا در چهار مؤلفه ساختار فضایی محله یعنی کاربری- کالبدی، فعالیتی، ادراکی و بصری و زیست محیطی قابل بررسی و واکاوی بوده است. بر همین اساس سعی شده است گویه‌های ساختار فضایی مدل نظری تحقیق در محله یاغچیان مورد بررسی قرار گیرد. مسجد تنها گویه‌ای است که از مدل نظری تحقیق در ضوابط و مقررات ملاک عمل در محله به عنوان مؤلفه فرهنگ اسلامی مورد توجه بوده و در محله وجود دارد. نتایج نشانگر کمبودها نسبت به رعایت مؤلفه‌های فرهنگ اسلامی تحقیق در ساختار فضایی محله است. برخورداری محله از تکیه و حسینیه، فضای برگزاری آیین‌های مذهبی در بیرون مساجد، وحدت در کثرت فضاها از جمله گویه‌هایی هستند که در ساختار فضایی محله یاغچیان مشاهده نگردید.

جدول ۸

تحلیل وضعیت حضور گویه‌های کاربری- کالبدی ارتباط انسان با خدا

مؤلفه فرهنگ اسلامی	مؤلفه‌های ساختار فضایی محله گویه کالبدی و عملکردی
مؤلفه ارتباط انسان با خدا	<p>مساجد</p> <p>تکیه‌ها و حسینیه‌ها</p> <p>مکان برگزاری آیین‌های مذهبی</p> <p>دیده شدن آسمان (دیده شدن آسمان در ضوابط و مقررات تحت عنوان ضابطه رعایت ارتفاع و سطح اشغال تعریف شده است که در عمل در محله رعایت نشده است)</p> <p>وحدت در کثرت فضاها</p>
تحلیل جایگاه گویه در محله	<p>تحت عنوان کاربری مذهبی و مسجد در چهار باب وجود دارد</p> <p>با وجود اهمیت تکیه و حسینیه به عنوان یک ضرورت، گویه در محله مشاهده نگردید.</p> <p>فضای آزاد جهت برگزاری آیین‌های مذهبی می‌تواند به اعتلای برگزاری مطلوب کمک کند و این گویه در ساختار فضایی محله یاغچیان وجود ندارد.</p>

عدم هماهنگی بناها در همجواری‌ها به ویژه از نظر ارتفاع ساختمان در محله این گویه را تضعیف نموده است

تحلیل مؤلفه ارتباط انسان با جامعه در محله یاغچیان از منظر کالبدی و عملکردی

توزیع عادلانه کاربری اراضی به نحو شایسته، بر نحوه استفاده از اراضی و حفظ حقوق مالکیت دارای نقش اساسی است. تحقق عدالت اجتماعی در محله در نهایت به رضایت شهروندان از شیوه زندگی خود منجر شده و به ثبات جامعه کمک می‌نماید. توزیع

بهینه خدمات ارتباطی مستقیم با برنامه‌ریزی کاربری اراضی دارد. قرار گیری فضاهای تفریحی، ورزشی، آموزشی باید طوری باشد که مطلوب محله با مؤلفه‌های فرهنگ اسلامی تلقی گردند. بنابراین لازم است ساختار فضایی محله براساس ضوابط و مقررات طوری اندیشیده شود که زمینه تأمین نیازهای اجتماعی همچون: ورزشی، تفریحی، سلامتی، حضور و اجتماع افراد، فضاهای خصوصی، عمومی و از این قبیل کاربری‌هایی که تقویت کننده ساختار فضایی محله در ارتباط انسان با جامعه است را فراهم نماید.

جدول ۹

تحلیل وضعیت حضور گویه‌های کاربری- کالبدی ارتباط انسان با جامعه

مؤلفه‌های ساختار فضایی محله	گویه کالبدی و عملکردی
جایگاه گویه در محله	
با بررسی اسناد و نقشه‌های محله و مطالعات میدانی در محله هیچ گونه فضایی برای تجمع افراد مشاهده نگردید.	میدان‌های تجمع
با بررسی اسناد و برداشت‌های میدانی، فضای پیاده رو صرفاً پیاده‌روهای کناری شبکه معابر است و هیچ گونه محور پیاده‌رو جهت استفاده صرف پیاده‌رو مشاهده نگردید.	فضای پیاده‌روی
طبق مطالعات میدانی و بررسی نقشه محله تحت عنوان کاربری مسیر دوچرخه وجود نداشته و در محله نیز فضای دوچرخه سواری وجود ندارد.	فضای دوچرخه سواری
فضای بازی بچه به صورت مستقل در کاربری وجود ندارد و این ضرورت در داخل پارک‌های محله از طریق تجهیز تأمین گردیده است.	فضای بازی کودکان
در برداشت‌های میدانی و بررسی‌های به عمل آمده باوجود ضرورت نگاه به سلامتی افراد سالمند فضای خاصی برای این قشر در کاربری‌ها و در محل دیده نشده است.	فضای ورزشی سالمندان
	فضاهای خدمات عمومی (عدم توجه به دانه‌بندی مناسب قطعات تجاری، عدم رعایت ضوابط ملاک عمل در کاربری‌های عمومی به ویژه ورزشی، عدم رعایت همجواری‌ها و مطلوبیت و ظرفیت موجب تضعیف گویه‌ها در محله شده است)
	ساختار فضایی منسجم سلسله مراتب فضایی خصوصی و عمومی
	فضاهای باز خصوصی برای خانه‌ها فضاهای فرهنگی و امور خیریه
نمود نگاه منسجم در تعریف فضاهای شهری در ضوابط صرفاً در تعریف کاربری‌ها و رعایت همجواری‌ها توجه گردیده است. ضوابط و مقررات توجه کافی داشته است ولی در محله رعایت نشده است. صرفاً جهت تأمین فضاهای کتابخانه‌ای رعایت شده است.	

مؤلفه ارتباط انسان با جامعه

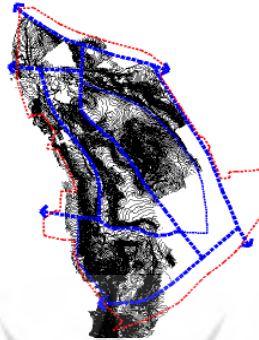
تحلیل مؤلفه ارتباط انسان با طبیعت در محله یاغچیان از منظر کاربری و کالبدی

ارتباط انسان با طبیعت و عناصر آن از ضروریات زندگی مسلمانان بوده است و تأمین این نوع کاربری و فضاها به ویژه در محلات امروزی، یکی از وظایف شهرسازان است. تأمین این ارتباط در مقیاس‌ها و سلسله مراتب مختلف از واحد مسکونی، گروه همسایگان، محله و نهایت شهر و طبیعت بکر ورای شهر در خور تأمل و برنامه‌ریزی است. در محلات مسکونی کاربری‌ها غالباً باید با طبیعت سازگار باشند، اما نمونه‌هایی نیز وجود دارد که کاربری‌هایی دست به تخریب طبیعت می‌زنند. طبیعت سرسبزی را برای ساکنان محلاتی به بار می‌آورند که برای کار کردن به مراکز شهری رفته و خسته از دود و ترافیک و سخت فضاها، به دامان محلات مسکونی خویش در نقاط خوش آب و هوای پناه می‌برند و از این رو برایشان طبیعت بسیار مهم است. در عین حال ارتباط محله مسکونی با طبیعت، توسعه کاربری فضاهای سبز، جلوگیری از همجواری کاربری‌های آلاینده، هدایت آب‌های سطحی از جمله موارد حائز اهمیت محسوب می‌شود.

جدول ۱۰

تحلیل وضعیت حضور گویه‌های کاربری - کالبدی ارتباط انسان با طبیعت

مؤلفه‌های ساختار فضایی محله		
جایگاه در محله	گویه کاربری و کالبدی	مؤلفه
تحت عنوان کاربری فضای سبز و پارک حداقل سطوح لازم برای هر قطعه فضای سبز ۷۵۰ متر مربع نبود نگاه تاکیدی در تهیه طرح بر ضرورت هماهنگی طرح با طبیعت عدم برخورداری ضوابط از موضوع توجه به حضور آب هدایت آبهای سطحی به عنوان عامل لازم الاجرا رعایت می‌شود	فضای سبز سطوح کاربری فضای سبز هماهنگی محیط با طبیعت حضور آب هدایت آبهای سطحی	ارتباط انسان با طبیعت

شکل ۴. انطباق ساختار شبکه معابر با عوارض زمین

تحلیل مؤلفه فرهنگی ارتباط انسان با تاریخ در محله یاغچیان از منظر کاربری و کالبدی

در محلات مسکونی ایرانی- اسلامی تاریخ باید اتصال جدا نشدنی با کاربری داشته باشد. بنابراین، ضمن تداوم و قبول تحول در زمان، توجه به هویت جامعه لازم و ضروری است. توجه به کاربری‌های تاریخی شهر و آن دسته از کاربری‌های که ممکن است با گذشت زمان و تحولات جامعه به تدریج حذف گردیده باشند، می‌تواند در صورت احیا و با انطباق شرایط زمان، ضمن حفظ هویت گذشته محله و شهر، کاربری‌های متناسب با نیاز جامعه را نیز احیا و معرفی نمود. در این زمینه می‌توان فضاهایی که امکان احیا فعالیت‌هایی همچون آداب رسوم گذشته، بازی‌های تاریخی، جشن‌ها و مراسمات متعدد را فراهم نماید تعریف و لحاظ نمود.

جدول ۱۱

تحلیل وضعیت حضور گویه‌های کاربری - کالبدی ارتباط انسان با تاریخ

مؤلفه‌های ساختار فضایی محله		
جایگاه در محله	گویه کاربری و کالبدی	مؤلفه
نبود نگاه هویتی در ضوابط و مقررات و برداشت میدانی در محله عدم توجه به موضوع تاریخ و تعریف کاربری‌ها در ضوابط و برداشت محله نبود نگاه به موضوع میدانچه‌های تاریخی و جمعی مردم تأثیر گذاری اقتصاد در دانه بندی بافت و تخریب هویت تاریخی دانه بندی در فضاهای محله و مسکن	تعریف فضاهای دارای هویت تعریف کاربری‌های شاخص تاریخی احیای میدانچه‌های تاریخی توجه به دانه بندی تاریخی بافت	ارتباط انسان با تاریخ
وجود تنها یک کاربری فرهنگی و تبدیل آن ورزشی تجاری در برداشت محله نبود نگاه توجه به حضور حیوانات در ضوابط و حضور حیوانات در محله براساس برداشت‌های میدانی همچون سگ ، پرنده و ... در محله	کاربری‌های فرهنگی امکان حضور حیوانات	
توجه ضوابط به حفظ قنوات به ویژه با رویکرد مشکلات فنی و ساختمانی نبود آب انبار خاص محله با در نظر گرفتن منابع عظیم آبی در مقیاس شهر	حفظ قنات آب انبار	

تحلیل مؤلفه فرهنگی ارتباط انسان با خدا در محله یاغچیان از منظر فعالیت

فعالیت‌های عبادی، مذهبی از جمله ضروریات لازم برای جامعه ساکن در محلات اسلامی می‌تواند به شمار آید. ضرورت توجه به این امر در تهیه طرح‌های شهرداری به ویژه در محلات شهری و تعریف ضوابط و مقررات مناسب آن می‌تواند در تحقق محله اسلامی منطبق با مؤلفه‌های فرهنگ اسلامی مؤثر واقع گردد. خداوند در آیه ۳۲ سوره حج می‌فرماید: هرکس شعائر خدا را بزرگ دارد، بی‌تردید آن نشانه تقوای دل است. حسینیه‌ها و تکایا به عنوان نشانه‌های تذکردهنده، عامل مهمی در معنویت بخشیدن به راه‌های فیزیکی محله هستند (آیه ۳۲ سوره حج). توجه به فعالیت و حضور علمای دینی در محله یکی از اولویت‌های محلات اسلامی است. ایجاد فضاهایی در محله که حواس پنج‌گانه از تنوع طلبی و تحرک باز ایستند و فضا در مجموعه از بعد حسی سکون‌آفرین و آرامش‌بخش باشد، بهترین بستر برای اندیشه‌ورزی ساکنان محله است. در محلات مسکونی فعالیت‌های عیدیه‌ای می‌تواند انسان را به خدا نزدیک کند. مهم‌ترین فعالیت‌هایی که می‌تواند در این محلات انجام شود، مربوط به عبادت کردن، عزاداری کردن، شرکت در جلسات دینی و گردهمایی‌های مذهبی است. شهروندان می‌توانند با اختصاص فضاهای مناسب، بستر این فعالیت‌ها را در فضاهای باز و میدان‌های محلی فراهم نمایند.

جدول ۱۲

تحلیل وضعیت حضور گویه‌های فعالیت ارتباط انسان با خدا

مؤلفه‌های ساختار فضایی محله	
جایگاه در محله	گویه فعالیت
 <p>در ضوابط و مقررات صرفاً در کاربری مذهبی (مسجد) منظور شده است و براساس برداشت‌های میدانی این فعالیت علاوه بر مساجد به صورت رسمی بدون داشتن فضای مناسب در بستر شبکه معابر انجام می‌پذیرد.</p> <p>کانون‌های مذهبی بدون داشتن فضاهای خاص و بدون اینکه این موضوع در ضوابط و مقررات دیده شود در متن جامعه وجود دارد و جهت شکل‌گیری مطلوب آن مناسب است که در ضوابط و مقررات شهرداری و معماری پرداخت شود.</p>	<p>مؤلفه ارتباط انسان با خدا</p> <p>برگزاری آیین‌های مذهبی</p> <p>شکل‌گیری کانون‌های مذهبی</p>

تحلیل مؤلفه فرهنگی ارتباط انسان با جامعه در محله یاغچیان از منظر فعالیت

گویه‌هایی همچون حضور در اجتماع، تعامل با همسایگان و رعایت حقوق آنان و از این قبیل موارد مورد توجه قرار داد. اسلام نگرش خاصی در مورد همسایگی دارد که در مجموعه‌ای از اصول اخلاقی متجلی می‌شوند.

جدول ۱۳

حضور گویه‌های فعالیت ارتباط انسان با جامعه در ضوابط و مقررات ملاک عمل و محله یاغچیان

مؤلفه‌های ساختار فضایی محله	
جایگاه گویه محله	گویه فعالیت
<p>براساس مطالعات میدانی زمینه حضور اجتماعی مردم جز در فضاهای سبز وجود ندارد و اهداف فضای سبز و پارک امکان فراهم نمودن زمینه هدف مند حضور اجتماعی را ندارد</p> <p>ضرورت انجام مطالعات مربوط در سطح محله</p>	<p>مؤلفه ارتباط انسان با جامعه</p> <p>حضور در اجتماع</p> <p>تعامل با همسایگان</p> <p>رعایت بهداشت</p>

تحلیل مؤلفه فرهنگی ارتباط انسان با طبیعت در محله یاغچیان از منظر فعالیت

تفریحات سالم برای خانواده‌ها، یکی از مسائل مشترک محله و شهر به شمار می‌آید. خداوند شهری را که در طرح آن باغ و بوستان و به طور کلی طبیعت دیده شده باشد را شهری طیب نامیده است. بنابراین فعالیت‌های همچون کاشت درخت، بسترسازی

برای پیاده‌روی، فراهم کردن بستر حفظ و نگهداری درختان مثمر در فضاهای مسکونی، گردش در طبیعت و امکان حضور مردم در طبیعت در همجواری محلات مسکونی از اهمیت بیشتری برخوردار خواهد بود.

جدول ۱۴

حضور گویه‌های فعالیت ارتباط انسان با طبیعت در ضوابط و مقررات ملاک عمل و محله یاغچیان

مؤلفه‌های ساختار فضایی محله		
جایگاه گویه محله	گویه فعالیت	
فقط در حد پیاده‌روهای معابر قابل و فضایی به‌عنوان محور پیاده و پیاده روی وجود ندارد.	تاکید بر پیاده‌مداری	مؤلفه
به علت استفاده بیشتر از سطح اشغال و تراکم ساختمانی فضای باقی مانده عمدتاً به محل تردد اتومبیل اختصاص یافته است.	کاشت درخت	ارتباط انسان با طبیعت
با توجه به موقعیت عمومی محله امکان حضور در طبیعت پیرامون وجود دارد.	گردش در طبیعت	
نبود فضای دوچرخه سواری در محله براساس برداشت‌های میدانی.	دوچرخه سواری	

تحلیل مؤلفه فرهنگی ارتباط انسان با تاریخ در محله یاغچیان از منظر فعالیت

در محلات مسکونی فعالیت‌هایی می‌تواند ترتیب داده شود که تاریخ را در محله زنده نگه دارد. این فعالیت‌ها می‌تواند شامل انجام فعالیت‌های آیینی و مراسمات مذهبی باشد. البته فعالیت‌هایی که در محلات مسکونی صورت می‌پذیرد، بایستی خانوادگی و مبادی به آدابی باشد که در آن تنها قشر خاص سنی یا جنسی از آن استفاده نکرده و به نوعی تمام افراد را درگیر خود سازد. فعالیت‌هایی که در گذشته هر منطقه جغرافیایی وجود داشته است در صورت احیا و اجرایی نمودن آنها، امروزه می‌تواند جذابیت‌های خاصی از نظر مسائل روحی و اجتماعی داشته باشد.

جدول ۱۵

تحلیل وضعیت حضور گویه‌های فعالیت ارتباط انسان با تاریخ

مؤلفه‌های ساختار فضایی محله		
جایگاه گویه محله	گویه فعالیت	
فعالیت‌های آیینی به ویژه عزاداری مذهبی در ایام خاص انجام می‌پذیرد ولی در ساختار فضایی و کالبدی جز مساجد فضای دیگری اختصاص نیافته است.	فعالیت‌های آیینی تاریخی	مؤلفه
براساس بررسی‌های میدانی در محله اثری از این گویه استخراج نگردید.	تشویق بازی‌های محلی	ارتباط انسان با تاریخ
براساس بررسی‌های میدانی در محله اثری از این گویه استخراج نگردید.	برگزاری آیین‌های محلی	
-	کاربرد مشاغل تاریخی	

تحلیل مؤلفه فرهنگی ارتباط انسان با خدا در محله یاغچیان از منظر ادراکی و بصری

زیبایی موضوع یا مفهوم و یا حقیقتی است که تمایل انسان به آن با خمیره او سرشته شده و بنا به تعبیر علامه طباطبایی انسان مفضول به حب جمیل است. محلات سکونتی، مجموعه‌ای نشانه‌های بصری است که ارتباط دیداری را با محله برقرار می‌کند. نمادها و یادمان‌های مذهبی و قدسی باید در شهر و محله ظهوری پررنگ نسبت به مظاهر روزمره داشته باشند تا بتوانند به زندگی انسانها جهت دهند. در محلات مسکونی ایرانی-اسلامی باید محورهای ادراکی-بصری تقویت کننده ارتباط انسان با خدا باشد، این بدان معناست که وقتی رو به افق می‌کنیم، به جای محدود شدن دید خود با بناهای بلند و محدود کننده چند طبقه، نگاهمان معطوف به مناظر طبیعی، آسمانی و جلوه گر نشانه‌های آسمانی بوده باشد.

جدول ۱۶

تحلیل وضعیت حضور گویه‌های ادراکی و بصری ارتباط انسان با خدا

مؤلفه‌های ساختار فضایی محله	
جایگاه گویه محله	گویه ادراکی و بصری
 <p>نبود ضوابط و کنترل موجب تضعیف جایگاه مساجد به عنوان محور محله گردیده است. ضرورت اهمیت مساجد به عنوان محور وجود دارد.</p> <p>وجود برخی نشانه‌های مفهومی بدون برنامه و امکان شکل‌گیری نشانه‌های مفهومی هدف‌مند در محله</p> <p>در بررسی‌های میدانی رنگ تعلق خاصی مشاهده نگردید. در برخی از ساختمانها خود نمایی بنا در برداشته‌های میدانی مشاهده گردیده است.</p>	<p>منظر و سیمای شهری به ویژه مسجد</p> <p>نشانه‌های مفهومی</p> <p>استفاده از رنگ تعلق نمادین</p> <p>عدم خودنمایی بنا</p>
	<p>مؤلفه ارتباط انسان با خدا</p>

تحلیل مؤلفه فرهنگی ارتباط انسان با جامعه در محله یاغچیان از منظر ادراکی و بصری

در محله‌های اسلامی مسجد به عنوان کانون نظارت عمومی مورد توجه بوده است. یکی دیگر از گویه‌های مؤلفه ادراکی بصری در ارتباط با جامعه موضوع قلمرو طلبی است. گویه‌های ارتباط انسان با جامعه از منظر ادراکی و بصری استخراج شده از طریق تکنیک دلفی، گویه‌هایی هستند که بیشتر برآیند و نتایج سایر مؤلفه‌های تحقیق محسوب همچون کاربری و کالبدی می‌باشند. تعلق مکانی، حس مالکیت و حریمیت و هویت محله از جمله گویه‌هایی هستند که ادراکی و بصری و حسی به شمار می‌آیند ولی به طور مستقیم امکان خلق آنها وجود ندارد.

جدول ۱۷

تحلیل وضعیت حضور گویه‌های ادراکی و بصری ارتباط انسان با جامعه

مؤلفه‌های ساختار فضایی محله	
جایگاه گویه محله	گویه ادراکی و بصری
<p>بر اساس بررسی‌های به عمل آمده و تحقیق میان ساکنان محله، با توجه به جدید بودن شهرک، تمامی ساکنان به نوعی ریشه در محلات دیگری از تبریز و حتی سایر شهرها دارا هستند. با این حال شهرک یاغچیان را محله‌ای مناسب برای سکونت خویش قلمداد می‌نمایند.</p> <p>حس مالکیت در میان افرادی که دارای مالکیت در ساختمان (واحد مسکونی، قطعه مسکونی، تجاری و...) دارند بیشتر به چشم می‌خورد و رابطه مستقیم میان مالکیت و حس مالکیت وجود دارد.</p> <p>با بررسی به عمل آمده، محدوده محله یاغچیان به نحوی است که توسط مجموعه‌های مشخص محصور گشته و این امر بر وضوح و تعیین قلمرو محله یاغچیان کمک مؤثری نموده است. وجود بافت ناکارآمد شمس‌آباد در غرب محله، و مجموعه ایل‌گلی در جنوب غرب محله، بزرگراه کسای در جنوب و اراضی شیب‌دار شرقی در شرق و نهایت وجود مجموعه پارک دفاع مقدس در شمال محله، قلمرو محله را با سایر محلات مشخص و برای ساکنین کاملاً محسوس و مشخص می‌باشد.</p> <p>خاطرات جمعی نیاز به فضای حضور و خلق آن نیاز دارد که در محله یاغچیان به علت نبود فضای اجتماعی جهت حضور مردم به جز پارک شمالی شهرک، وجود ندارد</p> <p>محریمیت موضوعی است که در محله یاغچیان با در نظر گرفتن ضوابط احداث مسکونی و تأکید بر عدم اشرافیت از وضعیت مناسبی برخوردار می‌باشد.</p> <p>با در نظر گرفتن بافت اجتماعی ساکن در محله، حرمت و احترام بیشتر به چشم می‌خورد</p> <p>هویت محله موضوعی است که در طول زمان شکل می‌گیرد و با توجه به جدید بودن شکل‌گیری آن، انتظار می‌رود که با سپری شدن زمان، مشخص گردد.</p> <p>امنیت روانی ارتباط مستقیم با امنیت اجتماعی و سلامت محیط دارد و با بررسی‌های به عمل آمده از بافت اجتماعی ساکن در محله و قشر بندی آن، به علت نبود مشکلات ناهنجار اجتماعی، از امنیت روانی مناسبی محله برخوردار است.</p>	<p>تعلق مکانی</p> <p>حس مالکیت</p> <p>حس قلمرو طلبی</p> <p>تعامل پذیری و خاطرات جمعی</p> <p>محریمیت</p> <p>حرمت و احترام</p> <p>هویت محله</p> <p>امنیت روانی</p>
	<p>مؤلفه ارتباط انسان با جامعه</p>

تحلیل مؤلفه فرهنگی ارتباط انسان با طبیعت در محله یاغچیان از منظر ادراکی و بصری

محیط طبیعی از طریق تحریک حواس پنج‌گانه تأثیر بیشتری بر روی روان افراد می‌گذارد. لذت بردن انسان از فضا و چشم‌انداز تأثیر مثبتی بر روان دارد. ارتباط انسان با محیط خویش توسط پنج حواس شنوایی، بویایی، بینایی، چشایی و بساوی برقرار می‌گردد. بسیاری از مطالعات تأیید نموده‌اند که مردم راز گونگی را یک کیفیت مجزای مناظر طبیعی می‌دانند و پر رمز و رازی یک چشم‌انداز جذابیت محیط‌های طبیعی را بالا می‌برد. نظر به منظر طبیعی و سبزی‌نگی محیط، برخی از بیماری‌های روحی و روانی را کنترل می‌نماید. بنابراین محلات مسکونی باید محورهای ادراکی- بصری طبیعی را عرضه نمایند که بتوانند برای ساکنان محله آرامش‌بخش و شاد کننده عمل نمایند. براساس نتایج تکنیک دلفی تحقیق، ایده‌های مناسب طبیعی، حفظ درختان بومی، حفظ نهرهای آب، توجه به سیمای طبیعی محله، جلوگیری از انسداد بصری مناظر طبیعی از جمله گویه‌هایی است که در مؤلفه‌های ارتباط انسان با جامعه از منظر ادراکی بصری حایز اهمیت هستند.

جدول ۱۸

تحلیل وضعیت حضور گویه‌های ادراکی و بصری ارتباط انسان با طبیعت

مؤلفه‌های ساختار فضایی محله		
جایگاه گویه در محله	گویه ادراکی و بصری	مؤلفه
	ایده‌های مناسب طبیعت حفظ درختان بومی محلی حفظ حریم درختان و نهرهای آب توجه به سیمای طبیعی محله عدم انسداد بصری عوارض طبیعی	ارتباط انسان با طبیعت
	تخریب سیما و منظر طبیعی در بخشی از پیرامون محله	

تحلیل مؤلفه فرهنگی ارتباط انسان با تاریخ در محله یاغچیان از منظر ادراکی و بصری

از آنجایی که خاطرات در محلات و محل زندگی انسان شکل می‌گیرد، توجه به شهرسازی و معماری گذشته و حفظ سبک‌های گذشته در شهرسازی و معماری امروزی یکی از اساسی‌ترین توجهات به حفظ هویت تاریخی محسوب می‌گردد. با وجود اینکه محلات جدید معمولاً در ادامه توسعه شهرها اتفاق می‌افتد، و آثار تاریخی در آن به احتمال فراوان جز عناصر طبیعی، وجود نخواهد داشت با این حال، می‌توان به نوعی از ارزش‌های تاریخی و بناهای ارزشمند، جهت تداعی آن در محله برنامه‌ریزی و در ساختار فضایی محله ایجاد نمود. در شهرک شهید یاغچیان، با بررسی‌های میدانی و اسنادی، و همچنین عوارض زمین قبل از توسعه محله و شکل‌گیری سکونتگاه، عوارض زمین بایر و تپه‌ای بوده است و می‌توان از عنوان و نام محله در ارزش نهادن به تاریخ به ویژه مزین بودن محله به نام شهداء در این محله از آثار تاریخی شهیدان و از جمله شهید یاغچیان بهره جست.

جدول ۱۹

تحلیل وضعیت حضور گویه‌های ادراکی و بصری ارتباط انسان با تاریخ

مؤلفه‌های ساختار فضایی محله		
جایگاه گویه محله	گویه ادراکی و بصری	مؤلفه
براساس برداشت‌های میدانی گویه‌های تحقیق مشاهده نگردید.	نشانه‌های تاریخی و عناصر هویت بخش توجه خاطرات جمعی و رنگ‌های تاریخی معرفی شخصیت‌های برجسته محل	ارتباط انسان با تاریخ

تحلیل مؤلفه فرهنگی ارتباط انسان با خدا در محله یاغچیان از منظر زیست محیطی

در آن بخش از محلات مسکونی که طبیعت از جایگاه بهتری برخوردار است، روح انسان بیش از زمانی که در جامعه‌ای بدون طبیعت قدم برمی‌دارد، به سمت آسمان و معبود خویش حرکت می‌نماید. طبیعت بخشی از نظامی است که خدا آن را پدید آورده و این باعث می‌شود حتی در برخی ادیان، طبیعت برابر با خدا گرفته شود. در دین اسلام تأکید بسیاری به طبیعت و زمینه‌های نزدیک شدن انسان به اصل خویش عنوان گردیده است. در ارتباط انسان با خدا از مؤلفه‌های فرهنگی در ساختار فضایی و کالبدی محله به ویژه از منظر زیست محیطی، هر آنچه از طبیعت انسان را به یاد خدا وادارد به همان اندازه، ارتباط انسان با خدا را تقویت خواهد نمود. طبیعی بودن عناصر شهری (استفاده از عنصرهای طبیعی در ساختار فضایی محله (همچون گل و گیاه، درخت و از این قبیل عناصر طبیعی)، استفاده از عنصر آب به عنوان عنصری روح‌بخش و تلطیف کننده و همچنین استفاده از فضاهای باز متنوع می‌تواند در ارتباط انسان با خالق خویش نقش اساسی از منظر زیست محیطی فراهم نماید.

جدول ۲۰

تحلیل وضعیت حضور گویه‌های زیست محیطی ارتباط انسان با خدا

مؤلفه‌های ساختار فضایی محله		
جایگاه گویه محله	گویه زیست محیطی	مؤلفه
براساس برداشت‌های میدانی عنصر درخت، و به ویژه درختان مثمر و میوه در همجواری پیاده روهای شبکه معابر	طبیعی بودن عناصر شهری	ارتباط انسان با
استفاده از عنصر آب در یکی از پارک‌های حاشیه محله	استفاده از عنصر آب	خدا
نبود فضای باز جزء فضاهای مربوط به سطوح سبز و پارک‌های محله	استفاده از فضاهای باز متنوع	

تحلیل مؤلفه فرهنگی ارتباط انسان با جامعه در محله یاغچیان از منظر زیست محیطی

به طور قطع یکی از اموری که زمینه‌ساز سعادت و کمال انسان در دنیا و آخرت است، داشتن محیطی سالم و امن است، که انسان بتواند در پناه آن، به تربیت جسم و جان خویش بپردازد و اصولاً یکی از وظایف مهم بشر که حفظ جان است، جز با زیستن در محیط سالم و زیبا امکان پذیر نیست. براساس نتایج مدل تحقیق از طریق تکنیک دلفی، استفاده از عناصر طبیعی، ایجاد فضاهای ورزشی طبیعت محور، فضاهای سبز جمعی، وجود پارک‌های اجتماع پذیر از جمله گویه‌هایی هستند که در ساختار فضایی محله و ضوابط و مقررات شهرداری برای یک محله با رویکرد فرهنگی اسلامی لازم است. براساس بررسی ضوابط و مقررات شهرداری و معماری ملاک عمل در شهرک شهید یاغچیان، گویه‌های تحقیق از منظر زیست محیطی در متن ضوابط پرداخت نشده است. و با مطالعات میدانی در محله، عناصر طبیعی شامل درختان معابر و سطوح سبز در داخل محله و همجواری محله با مناظر طبیعی حاشیه شهر تبریز (اتل باغی و پارک شمیم بایرداری) امکان حضور فراهم نمودن بستر فضاهای ورزشی طبیعت محور را فراهم نموده است. فضاهای سبز جمعی نیز از طریق فضاهای پیرامون محله قابل بررسی است.

جدول ۲۱

تحلیل وضعیت حضور گویه‌های زیست محیطی ارتباط انسان با جامعه

مؤلفه‌های ساختار فضایی محله		
جایگاه گویه محله	گویه زیست محیطی	مؤلفه
در حد کاشت درختان مثمر و غیر مثمر در رفوژ کناری معابر و سطوح سبز وجود دارد	استفاده از عناصر طبیعی	ارتباط انسان با
با وجود اینکه در داخل محدوده محله وجود ندارد ولی در فضاهای طبیعی پیرامون محله به علت شعاع دسترسی در مقیاس شهری وجود دارد	ایجاد فضاهای ورزشی طبیعت محور	جامعه
	فضاهای سبز جمعی	

تحلیل مؤلفه فرهنگی ارتباط انسان با طبیعت در محله یاغچیان از منظر زیست‌محیطی

رعایت مسایل زیست محیطی از نظر حفظ طبیعت در مؤلفه ارتباط انسان با طبیعت از منظر زیست‌محیطی بسیار حائز اهمیت است. براساس نتایج پرسشنامه تکنیک دلفی گویه‌های همچون رعایت حریم مسیل‌ها، کاشت درخت در فضاهای خصوصی و عمومی، بسترسازی نهرهای طبیعی و جمع آوری زباله از جمله گویه‌های هستند که در ضوابط و مقررات شهرسازی و ساختار فضایی محله مناسب است بیشتر مد نظر قرار گیرند. در محلات مسکونی پهنه‌های طبیعی وجود دارد که قابلیت‌های مختلفی داراست، به‌عنوان مثال در برخی از آنها می‌توان گیاهان دارویی کاشت، در برخی دیگر سبزی‌های خوردنی کشت می‌شود و در قسمتی دیگر هم می‌توان گلکاری یا درختکاری نمود. حتی درختان تزئینی و درختان میوه نیز می‌توانند بر جذابیت محله مسکونی بسیار مؤثر باشند و فرهنگ اسلامی را که درختکاری است، احیا نماید.

جدول ۲۲

تحلیل وضعیت حضور گویه‌های زیست محیطی ارتباط انسان با طبیعت

مؤلفه‌های ساختار فضایی محله	
جایگاه گویه محله	گویه زیست محیطی
براساس برداشت‌های میدانی با انحراف سیلاب بالادست و جلوگیری از ورود آن به شهرک عملاً بخش عمده مسیل در داخل محدوده حذف شده و در انتهای خروجی آب‌های سطحی کانالی مخصوص هدایت اجرا شده است.	رعایت حریم مسیل‌ها
در مطالعات میدانی و برداشت‌های به عمل آمده، معلوم شد که به علت عدم رعایت سطح اشغال بنا توسط مالکیت، فضای باز مفید برای کاشت درخت و سبز نمودن آنها باقی نمانده است.	کاشت درخت در فضای خصوصی و عمومی
-	بستر سازی نهرهای طبیعی
به عنوان یک ضرورت بهداشت محیطی توسط شهرداری رعایت می‌شود.	جمع آوری و تفکیک اصولی زباله

نتیجه گیری

با در نظر گرفتن معیار ارتباط انسان با خدا، ضوابط مربوط به ادراکی و بصری رتبه اول را به خود اختصاص داده و ضوابط زیست‌محیطی رتبه دوم را در اختیار می‌گیرد، همچنین ضوابط فعالیتی و ضوابط کالبدی نیز رتبه‌های بعدی را در اختیار گرفته‌اند. با لحاظ کردن معیار ارتباط انسان با جامعه، ضوابط مربوط به فعالیتی و ضوابط کالبدی رتبه‌های اول و دوم را شامل شده و در ادامه ضوابط ادراکی رتبه سوم و ضوابط زیست محیطی در جایگاه چهارم قرار می‌گیرد. با ملاحظه معیار ارتباط انسان با طبیعت، ضوابط مربوط به زیست محیطی در پله اول و ضوابط ادراکی و بصری در منزل دوم قرار می‌گیرند، همین‌طور ضوابط فعالیتی و ضوابط ادراکی نیز در جایگاه‌های بعدی سکنی می‌گزینند. در آخر معیار ارتباط انسان با تاریخ نیز به ما می‌گوید که ضوابط ادراکی و بصری در نخستین جایگاه قرار داشته و پس از آن ضوابط فعالیتی مکان خواهد گزید، همچنین ضوابط کالبدی و زیست‌محیطی نیز در مکان‌های بعدی قابل تصور هستند. در مجموع می‌توان اینگونه عنوان نمود که اولین رتبه که به ضوابط ادراکی و بصری اختصاص دارد با در نظر گرفتن چهار رابطه انسان به خدا، جامعه، طبیعت و تاریخ، در دو مورد اول و دو مورد دیگر دوم و سوم شده است. به همین منوال ضوابط فعالیتی که دومین رتبه را داراست یک مورد اول، یک مورد دوم و در دو مورد دیگر سوم شده است. در مورد ضوابط زیست محیطی که سومین جایگاه را در مجموع به خود اختصاص داده است، مشاهده می‌کنیم که در یک مورد اول، در یک مورد دوم و دو مورد دیگر نیز چهارم شده است. در آخرین رده از ضوابط نیز که به تبع به ضوابط کالبدی مربوط می‌شود، یک رتبه دوم، یک رتبه سوم و دو رتبه چهارم شامل حال آن می‌شود. این تحلیل‌ها به ما یادآور می‌شود که ضوابط و مقررات ادراکی و بصری با اینکه از نظر متخصصان رشته شهرسازی و معماری بسیار مهم است، اما در محله یاغچیان کاملاً مغفول مانده است، کما اینکه از تحلیل‌های سازمان فضایی، دانه‌بندی، پراکنش فضایی، نظام اجتماعی و نظام محله‌بندی یاغچیان برمی‌آید، هیچ توجه ویژه‌ای به ضوابط ادراکی و بصری مبذول نشده است، اما در عوض ضوابط کالبدی و زیست محیطی به اندازه غیرقابل تصویری مورد تاکید قرار گرفته است، تا حدی که پرداختن به این ضوابط از حوصله بحث خارج است. گرچه این پرداختن‌های بیش از حد نیز

نتوانسته است از اغتشاشات ادراکی و بصری محله بکاهد، اما به وفور دست تخطی گران و بسازبفروشان را در دور زدن قوانین و مقررات باز گذاشته است تا بتوانند با استفاده از تبصره‌های موجود در ضوابط تراکم، سرانه، کاربری و غیره، دست به کارهایی بزنند که منجر به نه تنها اغتشاشات ادراکی و بصری در محله شده، بلکه از کیفیت‌های کالبدی و زیست محیطی آن نیز بسیار کاسته است. در مورد ضوابط فعالیتی نیز می‌توان گفت که دومین جایگاه را از نظر متخصصان داراست، اما در محله به این مورد نیز توجه چندانی نشده است، به گونه‌ای که با جویاشدن تصویرذهنی ساکنان و عابریان به این نکته می‌توان دست یافت که بیشتر راسته‌های فعالیتی در محله یاغچیان از نظر ایشان مخدوش و مبهم است، به گونه‌ای که نتوانسته‌اند در نقشه‌های ذهنی خود بدان اشاره نموده و برای آنها عنوان مناسبی برگزینند. ضوابط فعالیتی تنها مورد استفاده اداره مالیات قرار گرفته تا بتواند در وضع مالیات بر درآمد از آن استفاده سوء نماید و شاهد آن هستیم که هیچ کمکی به ساختار کالبدی و سازمان فضایی محله نکرده است. بنابراین لازم است در ضوابط و مقررات مربوط به آن تجدید نظر جدی شود.

در نهایت لازم به توضیح است که ضوابط و مقررات ملاک عمل در محله یاغچیان بیشتر به بعد کالبدی توجه داشته است. این در حالی است ضوابط و مقررات شهرداری استخراج شده از طریق تکنیک دلفی اهمیت سایر گویه‌های مدل نظری تحقیق را نیز نشان داده است که گویه‌های مدل نظری تحقیق در ضوابط و مقررات ملاک عمل در محله چندان مورد توجه نبوده است و براساس برداشت‌های میدانی و سنجش میزان حضور گویه‌ها در محله مشخص گردید که در عمل نیز حضور گویه‌ها بسیار ضعیف و کم‌رنگ است. بنابراین ضرورت دارد در تدوین ضوابط و مقررات شهرداری و معماری سعی شود از گویه‌های مدل نظری تحقیق در راستای رسیدن به ساختار فضایی مطلوب محله استفاده شود.

منابع

- اسدی محل چالی، مسعود. (۱۳۹۶). *مجموعه قوانین و مقررات کاربردی در شهرداری و معماری ایران* (جلد اول: قوانین فراکالبدی). تهران: انتشارات شهیدی.
- اصغری، سیدمحمد. (۱۳۸۸). *عدالت به مثابه قاعده، همراه با قواعد لاضرر، لاجرح، عدل و انصاف*. تهران: اطلاعات.
- اقبال لاهوری، محمد. (۱۳۳۶). *احیای فکر دینی در اسلام*. ترجمه احمد آرام. تهران: رسا قلم.
- بازرگان، علی. (۱۳۸۵). *بررسی فقهی و حقوقی حریم/ملاک*. پایان‌نامه‌ی کارشناسی ارشد. دانشگاه آزاد اسلامی تهران مرکزی، دانشکده حقوق.
- امین زاده، بهناز و نقی‌زاده، محمد. (۱۳۸۱). *آرمانشهر اسلام، شهرعدالت*. نشریه صفه، ۳۵، ۳۱-۲۱.
- بهزادپور، محمد. (۱۳۹۷). *بررسی حس تعلق مکانی در مجتمع‌های مسکونی و نقش طبیعت بر آن*. نشریه پژوهش و برنامه ریزی شهری، ۳۴، ۱۸۳-۲۰۰.
- پاکزاد، جهان‌شاه. (۱۳۸۰). *فرهنگ کارشناسی و مردم*. فصلنامه مدیریت شهری، ۸، ۴۱-۳۱.
- پورمحمدی، محمدرضا و علیلو، مهدی. (۱۳۹۴). *بررسی رابطه فضای شهری مطلوب با برگزاری آیین‌های عزاداری*. *جغرافیا و برنامه ریزی*، ۷۰، ۲۹-۵۷.
- تالن، امیلی. (۱۹۵۸). *مقررات شهری*. ترجمه مرتضی میرغلامی و امیر شکیبامنش. (۱۳۹۶). مرکز مطالعات برنامه ریزی شهری تهران.
- جعفری لنگرودی، محمد جعفر. (۱۳۶۰). *دائرةالمعارف علوم اسلامی قضایی* (جلد دوم). تهران: کتابخانه گنج دانش.
- حبیب، فرشته. (۱۳۸۸). *تحلیلی از تعامل فرهنگ و کالبد شهر*. نشریه هویت شهر، ۳(۴)، ۹۴-۸۳.
- حبیب، فرح و خستو، مریم. (۱۳۹۵). *رویکردی تحلیلی به تأثیر کالبد شهر بر فرهنگ با تأکید بر بافت شهری*. *مطالعات شهر ایرانی اسلامی*، ۲۶، ۳۱-۴۲.
- خیرالدین، رضا. (۱۳۹۲). *پویشی در ترجمان فضایی- کالبدی مفهوم اسلامی عدالت*. *پژوهش‌های معماری اسلامی*، ۱، ۵۸-۴۳.
- دانشپور، عبدالهادی و شیرینی، الهام. (۱۳۹۴). *عناصر کالبدی - کارکردی شکل دهنده به هویت بافت‌های تاریخی شهر ایرانی اسلامی*. *نقش جهان*، ۱(۱)، ۲۵-۱۷.
- دانشپور، عبدالهادی و روستا، مریم. (۱۳۹۱). *خوانش ساختار شهر، گامی به سوی شکل شناسی شهری*. *نشریه علمی- پژوهشی انجمن علمی معماری و شهرداری ایران*، ۴، ۵۴-۴۵.
- داداش‌پور، هاشم؛ علیزاده، بهرام و رستمی، فرامرز. (۱۳۹۴). *جایگاه عدالت فضایی در نظام برنامه ریزی شهری ایران*. *راهبرد و توسعه*، ۴۳، ۴۳-۸۴.

- درویشی، فرزانه و قلیکی میلان، بهمن. (اردیبهشت ۱۳۹۳). نقش ضوابط و مقررات شهرسازی در تحقق توسعه پایدار شهری. مقاله منتشر شده در همایش ملی معماری، عمران و توسعه‌ی نوین شهری. تبریز.
- رجبی، آریتا و تقوایی، زینب. (اردیبهشت ۱۳۹۵). احکام ساختمان و شهرسازی بر اساس اصول و راهبردهای اسلامی. مقاله منتشر شده در اولین کنفرانس ملی معماری اسلامی، میراث شهری و توسعه پایدار. تهران.
- شیخ بهائی، محمد. (۱۳۸۶). جامع عباسی (طبع جدید). قم: ناشر جامعه مدرسین قم.
- صادقی، سارا؛ قلعه‌نوعی، محمود و مختارزاده، صفورا. (۱۳۹۱). بررسی طرح‌های توسعه‌ی شهری بر ساختار فضایی هسته‌ی تاریخی اصفهان. *مطالعات شهری*، ۵، ۱۲-۳.
- فازابی، ابونصر. (۱۴۱۶). *سیاست‌المدینه*. ترجمه حسن ملک‌شاهی. (۱۳۸۹). تهران: انتشارات سروش.
- فرامرزق‌راملکی، احد. (۱۳۸۵). *روش‌شناسی مطالعات دینی (تحریری نو)*. مشهد: انتشارات دانشگاه علوم اسلامی رضوی.
- قلندریان، ایمان و تقوایی، علی اکبر. (۱۳۹۴). مطالعه تطبیقی رابطه انسان و محیط زیست در تفکر توسعه پایدار و تفکر اسلامی. *پژوهش‌های معماری اسلامی*، ۱۰، ۶۲-۷۸.
- کاتوزیان، ناصر. (۱۳۷۶). *مقدمه‌ی حقوق*. تهران: شرکت سهامی انتشار.
- کاتوزیان، ناصر. (۱۳۸۴). *کلیات حقوق، نظریه‌ی عمومی*. تهران: شرکت سهامی انتشار.
- کریمی، محمد؛ محمدی، اعظم و رضویان، محمدتقی. (اردیبهشت ۱۳۸۹). نقد طرح‌های جامع شهری و ضرورت توجه به طرح‌های راهبردی - ساختاری در ایران. مقاله منتشر شده در دومین کنفرانس برنامه ریزی و مدیریت شهری. مشهد: دانشگاه فردوسی مشهد.
- کلانتری خلیل‌آباد، حسین؛ حقی، مهدی و دادخواه، محسن. (۱۳۹۳). مؤلفه‌های اجتماعی الگوی شهرسازی ایرانی و اسلامی. *نقش جهان*، ۴(۱)، ۲۶-۱۷.
- ماوردی، ابوالحسن. (۱۴۰۶). *احکام السلطانیه*. قم: مکتب الاعلام اسلامی.
- مرکز تحقیقات اسلامی مجلس شورای اسلامی. (۱۳۹۳). *گزارش بررسی تفصیلی طرح حمایت از احداث، نوسازی، تجهیز و مدیریت مساجد کشور و پیگیری امور نمازخانه‌ها*.
- مطهری، مرتضی. (۱۳۸۱). *بررسی اجمالی مبانی اقتصاد اسلامی*. تهران: صدرا.
- مطهری، مرتضی. (۱۳۸۱). *نظام حقوق زن در اسلام*. تهران: صدرا.
- معاونت مسکن و شهرسازی، وزارت راه و شهرسازی. (۱۳۹۰). *مقررات شهرسازی و معماری شورای عالی شهرسازی*. تهران: دبیرخانه شورا.
- منصوری، سیدامیر و محمدزاده، شبنم. (۱۳۹۶). تحولات سازمان فضایی شهر تبریز از اوایل اسلام تا دوره قاجار. *مجله باغ نظر*، ۱۴(۵۱)، ۳۲-۲۱.
- منصوری، سید تاج‌الدین و جهان‌بخش، حیدر. (۱۳۹۲). چگونگی ارتقای کالبد و منظر شهری از طریق احیای ارزش‌های فرهنگی - تاریخی شهر. *برنامه ریزی کالبدی-فضایی*، ۱(۳)، ۱۰۲-۸۹.
- نقی زاده، محمد. (۱۳۸۹). *تفکر توحیدی و سازمان فضایی شهر در تمدن اسلامی*. کتاب ماه هنر، ۱۴۴.
- نقی زاده، محمد. (۱۳۹۱). *حس حضور، مطلوب‌ترین برآیند ارتباطات انسان با محیط*. *مطالعات معماری ایران*، ۲.
- نوحی، حمیدرضا. (۱۳۸۴). *قواعد فقهی در آثار امام خمینی (س)*. تهران: چاپ و نشر عروج.
- هاشمی‌طفرالجردی، سید مجید و فارسیان، محمدرضا. (۱۳۹۳). *تعیین تراکم ساختمانی و تراکم فروشی، معاونت زیربنایی مجلس شورای اسلامی*. بازبای شده از <https://rc.majlis.ir/fa/report/download/921497>
- هاشمی‌طفرالجردی، سید مجید. (۱۳۹۵). *آسیب‌شناسی ضوابط و مقررات معماری و شهرسازی معاصر، نمونه موردی: بررسی ضوابط و مقررات مرتبط با حریم و منظر خانه‌های کرمان*. اداره کل راه و شهرسازی کرمان، ۴۱-۲۲.

References

- Aminzade, B., & Naqizade, M. (2002). *Islamic utopia, Justice City*. Soffeh, 35. (in Persian)
- Asadi Mahal Chali, M. (2017). *The Practical Laws and Legislations in Urban Planning and Architecture in Iran* (Vol. 1: Extraphysical Laws). Tehran: Shahidi Publications. (in Persian)
- Asqari, S. M. (2009). *Justice as a Rule*. Tehran: Ettelaat Publications. (in Persian)
- Barrie, S. (1988). *Cities fit to live in themes and variations*. ATZ. Publishers grate fully. NY.
- Bazargan, A. (2006). *Researching Jurisprudence and Laws of the Houses*. (Unpublished MA thesis). Islamic Azad University, Laws College. (in Persian)
- Behzadpour, M. (2018). Research the Place Attachment in Residential Complex and the Role of Nature. *Urban Reseach and Planning*, 34, 183-200. (in Persian)

- Dadashpour, H., Alizade, B., & Rostami, F. (2015). The Place of Spatial Justice in Urban Panning System of Iran. *Strategy and Development*, 43, 75-84. (in Persian)
- Daneshpour, A., & Rousta, M. (2013). The Urban Texture Reading, the pace to the Urban Morphology. *Architecture and Urban Planning of Irab*, 4, 45-54. (in Persian)
- Daneshpour, A., & Shiri, E. (2015). The Physical-Functional Features which shape the Historical Texture Identity of Iranian Islamic City. *Naghshe Jahan*, 5(1), 17-25. (in Persian)
- Darvishi, F., & Gholiki Milan, B. (2014). The Role of Urbanism Legislation in Urban Sustainable Development Implementation. Paper Presented at the Proceedings of Civil and Urban Development Congress. Tabriz. (in Persian)
- Eqbal Lahouri, M. (1918). *Relieve of Islamic Thought in Islam* (A. Aram, Trans.). Tehran: Rasa Qalam. (in Persian)
- Farabi, A. (1996). *Siasat al-Madania* (H. Malekshahi Trans.). Tehran: Soroush. (in Persian)
- Faramarz Gharamaleki, A. (2006). *The Methodology of Religious Studies*. Mashhad: Razavi Islamic University. (in Persian)
- Galbraith, A., & Stockdale, M. (1998). *Building and land Management law for student*. Oxford: Butterworth-Heinemann.
- Habib, F. (2009). The Analysis of the Culture and Urban Framework Relaion. *Hoviate Shahr*, 3(4), 83-94. (in Persian)
- Habib, F., & Khastou, M. (2016). The Analysis of the Effect of Urban Framework on Culture through emphasis on Urban Texture. *Urban Iranian-Islamic Study*, 26, 31-42. (in Persian)
- Hakim, B. S. (1999). Urban Form in Traditional Islamic Cultures: Further studies needed for formulating theory. *Cities*, 16(1), 51-55.
- Hakim, B. S. (2001). Reviving the Rule System: An approach for revitalizing traditional towns in Maghrib. *Cities*, 18(2), 87-92.
- Hakim, B. S., & Ahmed, Z. (2006). Rules for the built environment in 19th century Northern Nigeria. *Journal of architectural and planning research*, 23(1), 1-26.
- Hashemi Toqroljerdi, S. M., & Farsian, M. R. (2014). *The Density and Sell it, the Majlis Ministry*. Retrieved from <https://rc.majlis.ir/fa/report/download/921497> (in Persian)
- Hashemi Toqroljerdi, S. M. (2016). *The Pathology of Laws and Legislation in the Contemporary Architecture and Urban Planning*. Ministry of Roads & Urban Development of Kerman. 22-41(in Persian)
- Jafari Langroudi, M. J. (1981). *Judiciary Islamic Scienses Encyclopedia* (Vol. 2). Tehran: Ganje Danesh Library. (in Persian)
- Karami, M., Mohammadi, A., & Razavian, M. (2010, May). *Critique about Master Plans and the Necessity of Strategical-Structural Plans in Iran*. Paper Presented at the Proceedings of Planning and Management Congress. Mashhad: Ferdowsi University Mashhad. (in Persian)
- Kalantari Khalilabad, H., Haqi, M., & Dadkhah, M. (2014). The Social Criteria of Iranian-Islamic Urban Planning Pattern. *Naghshe Jahan*, 4(1), 17-26. (in Persian)
- Katuzian, N. (1997). *Introduction to the Law*. Tehran: Enteshar Publication. (in Persian)
- Katuzian, N. (2005). *The Law, Public Theory*. Tehran: Enteshar Publication. (in Persian)
- Kheyroddinn, R. (2013). The Translation of the Spatial-Physical Concept of Islam. *Islamic Architecture Research*, 1, 43-58 (in Persian)
- Lloyd, D. (1977). *The idea of law (Penguin law)*. London: Penguin UK.
- Maverdi, A. (1986). *Ahkam al-Soltanie*. Qom: Islamic Maktab al-Alam. (in Persian)
- Mansouri, S. T., & Jahanbakhsh, H. (2013). How The Urban Framework and Landscape can be raised through Rehabilitation of the Cultural-Historical Values. *Physical-Spatioal Planning*, 1(3), 89-102(in Persian)
- Mansouri, S. A., & Mohammadzade, S. (2017). The Changes of Tabriz Urban Spatial Structure, from Islam to the Qajar. *Baqe Nazar*, 14(51), 21-32 (in Persian)
- McLeod, L. (2012). *Legal Theory (Macmillian law master)*. London.

- Motahhari, M. (2002). *The Islamic Economy*. Tehran: Sadra. (in Persian)
- Motahhari, M. (2002). *Women's rights in Islam*. Tehran: Sadra. (in Persian)
- Naqizade, M. (2010). The Tohidi Thought and Spatial Organization of the City in Islam. *Mahe Honar Book*, 144. (in Persian)
- Naqizade, M. (2012). The Sense of Appearance, the Relations between Human with the Environment. *Architecture Studies of Iran*, 2. (in Persian)
- Nouhi, H. R. (2005). *The Juridical Rules in Imam Khomini's Herriages*. Tehran: Chapo Nashre Ourouj. (in Persian)
- Pakzad, J. (2001). The Culture of Expertise and People. *Urban Management*, 8. 31-41(in Persian)
- Pourmohammadi, M., & Alilu, M. (2015). The Relationship between Good Urban Space and Mourning Ceremony Holding. *Geography and Planning*, 70.29-57 (in Persian)
- Qalandarian, I., & Taghvaei, A. (2015). Comparative Studying the Relationship between Human and Environment in the Sustainable Development and Islamic Thought. *Islamic Architecture Research*, 10.62-78 (in Persian)
- Rajabi, A., & Taghvaei, Z. (2016, May). The Rules of Building and Urban Planning through Islamic Approach. Paper Presented at the Proceedings of Urban Heritage and Sustainable Development Congress. Tehran. (in Persian)
- Sadeqi, S., Ghale Noei, M., & Mokhtarzade, S. (2012). Reseaching City Development Plan and Spatioal Structure of Isfahan Historical Core, *Urban Studies*, 5. 3-12(in Persian)
- Sheykh Bahaei, M. (2007), *Jame Abbasi*. Qom: Jame Modarresin Qom. (in Persian)
- Talen, E. (1958). *Urban Regulations* (M. Mirgholami & A. Shakibamanesh, Trans.). Tehran Urban Planning Studying Center. (in Persian)
- The Research Center of Islamic Majlis. (2014). *The Detailed Report of Build, Renovation, and Equip of the Country's Mosques*. (in Persian)
- The Road and Urbanism Ministiry. (2011). *The Law and Legislatioon of the Base Council*. Tehran: Council Secretariat. (in Persian)